

Λ

CSIKSOMLYÓI RÓM. KATH.

TANITÓKÉPZŐ-INTÉZET

ÉRTESITŐJE

AZ 1897–98. TANÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:

KARÁCSONY JÓZSEF,

IGAZGATÓ.

CSIK-SZEREDÁBAN,
NYOMATOTT GYÖRGYJAKAB MÁRTONNÁL

1898.

A

CSIKSOMLYÓI RÓM. KATH.

TANITÓKÉPZŐ-INTÉZET

ÉRTESITŐJE

AZ 1897–98. TANÉVRŐL.

SZERKESZTETTE :

KARÁCSONY JÓZSEF,

IGAZGATÓ.

**CSIK-SZEREDÁBAN,
NYOMATOTT GYÖRGYJAKAB MÁRTONNÁL**

1898.

TARTALOM.

- I. A tanító vallási és társadalmi műveltsége. Értekezés.
Irta: *Karácsony József* igazgató.
  - II. Személyzeti változások és az 1897—98-ik tanév főbb eseményei.
  - III. Főtanhatóság, főtanfelügyelőség, igazgatóság és tanári kar.
  - IV. Az intézet költségei, ösztöndíjak, internatus.
  - V. Végzett tananyag.
  - VI. Önképzőkör.
  - VII. Gyakorló iskola.
  - VIII. Egészség és fegyelmi ügy.
  - IX. Statisztikai kimutatás.
  - X. Szükséges tudnivalók.
  - XI. Érdemsorozat.
  - XII. Tanképesítés.
-

A tanító vallási és társadalmi műveltsége.

— Irta: **Karácsony József.** —

Bárkik vagytok, kik e sorokat átolvassátok, elmélyedő észszel kritikájára vállalkoztok, bocsássatok meg, hogy a tanítónak, — és ezzel együtt minden értelmes lénynek — mint vallási és társadalmi fontos tényezőnek 2 fájó sebtét érintem. Gyöngéden, a kimélet megnyerő hangján szeretném megközelíteni e vezért, e néphírnököt, hogy szive el nem vesztvén az egyensúlyt, meg ne mozduljon, érzése kitörő háborgásba át ne csapjon, lelke szenvedélyes ellenmondásra ne készüljön.

Vallási és társadalmi műveltség 2 szemsugár, melyeknek egyikével Istenünkre, másikával vándortársunkra: az emberre árasztjuk át élő szeretetünk melegségét; 2 szelid kar, melyeknek egyike a tulvilági jövőnket diszitgeti, másik a földi emlékünket szenteli meg; 2 nyitány, melyek közül egyikén át az örök törvények és erkölcsök szentesítője szívéhez, másikon át környező embertársaink szeretetéhez simulunk. E két műveltségben: a vallási és társadalmiban ki van merítve a tanítónak úgy, mint minden erkölcsi lénynek belseje, becse, jelen és jövő sorsa, földi hivatásának sikere és mennyei rendeltetése.

A vallási és társadalmi műveltség fogalma logikai származásában, okában s még eredményében is lényeges faji egységet képez; azért együtt kellene tárgyalnunk, de világosság és könnyebb megértés céljából előbb a tanító vallási, azután társadalmi műveltségéről szólunk.

I.

A műveltségről a „műveltségosztályok“ egyedeinek kilenczvenkilencz százaléka tévedésben van, mely néha szánalmas,

máskor nevetséges. Oka ennek az, hogy nincs a tudományos világnak egy minden kételyt kizáró, teljes bizonyosságu, csalhatatlan mértéke, melyre rátehetnők egész súlyával az üres ábrándozók ész és szívüveltségét, hogy látnók: mi igazság van abban a nagy műveltségben. Bizonyos, ha egy ily bilánczét a komoly pillauatokban előrántanánk, meghökkenne az az óriási góg, mely szüntelen alkalmazásban áll a rangbetegségben hervadó gipszfiguráknál.

Tehát csakugyan nincsen ilyen műveltség fokmérőnk? A mai villámmal röppülő századnak mindene van, hát ez a fokmérő oly képtelenség, hogy ezt még senki fel nem találta?! Nem ugy. A fokmérő meg van. A társadalom nem akarja meglátni, nem akar róla tudni, mert ha alávetné magát a mérlegelés műveletének, kitünnék, hogy nagy részében csak értéktelen máz van, tartalmatlan szemképrázat, számüzendő önhittség. Ennek láttára megborzadna, fájna, lelkén nyilálnék át értékének silánysága.

Ez az ismeretlen fokmérő oly régi, mint maga az emberiség. Hiteles. A mélyen gondolkozó ész pártjára áll. A törpe szellem fellázad ellene. Mi ez a műveltség-fokmérő? Költészet, történelem, csillagászat, földtan, természettudomány, bölcsélet? Egyik sem. Mindezek alkalmatlanok a zsinormérték szerepére. Bebizonyult ez a századok előhaladása alatt. Csiszolgatják, cserélgetik, sőt kidöntögetik ezek reves oszlopaít. Állandónak, változhatlannak, öröknek kell lennie ennek a fokmérőnek. A revelátio ez, melyben a tiszta tudás, az örök morál a földre szállt az ember kíséretében s addig marad a földön, míg az utolsó ember, szakadat nélkül mérgetve a műveltséget.

Im előttünk áll a megbálványozott század emberképe, egy sima gentleman mosolygása, egy gyöngéd nő édes varázserreji társalgása. Nős tehát elérkeztünk a mai értelemben vett műveltség eszményképehez? Ha szavazásra kerülne a dolog, biztos ezek mellett a bámulandó szótöbbség. Nem kutatnának más motivomok után. Legfőlebb azt kérdeznék meg: olvastad Zolát, Rénánt és compánistaikat. Ezzel kész a diadal. Rájok adták a műveltség szent tógáját.

Helyesen csak az cselekednék, ki a műveltség e képzelt eszményképeinek lebilincselő hatásu mosolygását, várszerejü társalgását látva ugyan, ezt is kellő értéke szerint megbecsülné, de tovább menne, be az ész a sziv rendjébe ; várna mig ezt a lehetőségig érzése, gondolkozása és cselekményekben való szabad megnyilatkozásában megismerné. Ha ott találja az ész és a cél ismeretét, ha ott találja az egyetemes erkölcs és erényszéretet nemcsak kényelmes, hanem a fájdalomba sodró állapotok között is, ha ott találja a földi állásához megkívánt tudást és mindezeknek észszerü módon való értékesítését : kimondhatja, hogy ebben van műveltség.

Ime tehát mikép tünnek fel egymásból kifolyólag a műveltség elemei. 1. a cél és az ész ismerete ; 2. az erkölcsök vagyis erények mindenkori gyakorlata ; 3. észszerü módon való értékesítése hivatás köréhez tartozó tudásának.

Ezen 3 alapelem képezi a műveltség lényegét. Nincs feltétel, melyet bármely nemzet, család vagy egyén a műveltség fogalmához hozzá köt, ki ne lehetne a 3 kellékből magyarázni vagyis, a mely, ha torzítás nélkül áll fenn, benne ne volna a 3 irányban.

A fennebbi körvonalozás szerint valaki ismerhet szaktudományából és más szaktudományokból is az ő kedvencz tudományágával összefüggőleg bármennyi alapelve, bármily indefinitokaságu, megokolt igazságsorozatot ; ez még művelté nem teszi ; lesz az illető szaktudós, de csupán e címen művelt soha. Ideirom az argumentumot is. Az ismeret, mint igazság az észhez tartozik. Az nem döntő, hogy nyolczvan-ezer, vagy tizannyi ismerete van-e. A szellemet nemcsak az ész, hanem az akarat is alkotja ; kettőt együtt kell nemesíteni, hogy az ember egész művelése véghez menjen.

Elérkeztünk azon nehéz pontig, hol okát kell adnunk, miért van annyi nagy elme mégis a tévely zsarnok hatalmában. Tudvalevő dolog : tárgyuk szerint és a mód szerint, melyen az igazságokat megszerezzük, oszlik fel a tudomány. A természettudós az élő és élettelen lények élettünemé-

nyeit, illetve változásait, elemeit teszi megfigyelése tárgyául. Mikor ezekbe belemélyedt, meglehetősen szoritja össze értelmének köreit, belegöngyölődik s azon boldog hitben sánczolja el magát elemeinek falai mögött, hogy a tudás határát elérte. Ezen belül megtalál minden származási okot. Az élet első fellobbanását itt keresi. Szembetűnő bizonyossága nincs felőle. Elég neki a sejtelem, mely alaptalan. S megnyugszik értéktelen dicsőségén. Száraz, tikkasztó, görcsös logikával kinlódik, ha az okok láncszemének az utolsóját kéri tőle számba.

Példánk lehet ismeretei alapján tudós s még hozzá, mert a nem okot oknak tekinti (*assumptio causae ut non causae*) áltudós, de művelt soha. Pedig egy lépéssel kellene tovább mennie s meglátná tudományai határától a valódi tudományok kánaánját: a revelációt s itt magyarázatát találná mindannak, mit hasztalan keresett a sejtek és elem kombinációk misztikus labirintjeiben. Itt ágazik el az elmék útja. Egyik lecsal az anyagelvi világnézetbe, másik — ha sikerül a kibontakozás — felvezet Istenhez.

Ez öntudatosan tett kitérésünkből visszajöhetünk tételünkhöz és vehetjük apró részenként a műveltség első elemét: az ész és a cél ismeretét a tanítóra nézve.

Nem látják még álmukban sem a felületes, könnyelmű lelkek, micsoda rengeteg tudást kellene egy tanítónak bírnia, hogy ő hivatása szerint minden tudományba belekontárkodó, minden hit és erkölcsi igazságot dilettans ostobasággal elferdítő éretlenkontáracsavargóval derekasan, nemesen, emelkedett ésszszel, tapintattal s találó módon elbánják.

Az ész, vagyis az embert kell megismernie úgy, a mint az ember van; a mi az emberben az ismeret útján hozzáférhető, összes anyagi parányaiban, elemeiben ezeknek működését, okát, megszűnését oly befejezett szerves összefüggésben, valódi okozati egymásutánban, hogy az ekkép nyert tudás indokaival a tévmentes meggyőződés nevével legyen honorálható. Az ilyen tiszta eredményhez munka kívántatik. De hisz ez a kapu az ismeretek honába is. Az emberben anyagot és anyagot éltető anyagtalan lelket ismer-

rünk fel. Két nagy feladat ezekkel leszámolni. Honnan ered az egyik és másik, mi a lényege és mi a célja. Ezeken a könnyűnek, kicsinyesnek látszó kérdéseken csuszna át szó-játékkal, naiv fitymatempóval a léha lelkek s nem sejtik, hogy később ezen parányi bűn végpusztulásban boszulja meg magát.

A testét is az embernek Isten teremti. Erre nagyot kaczag a silánylelkű hallgató. Habár nem célom itt egyes kérdések bővebb magyarázatába bocsátkozni, ezt mégis indokolom. A teremtés fogalmához elégséges, ha Isten az eredményt másodokok felhasználásával állítja elő. Ilyen másodokok a szülők, kik az anyagot közvetítik. E teremtés nem ex nihilo sui et subjecti történik közvetlenül, hanem ex nihilo sui, vagyis a teremtés anyaga már előbb Isten közvetlen teremtése által léte nyert, most azonban a másodokok közreműködésével emberi formát nyer. Az eredmény az Istené, ki közvetve idézi azt elő.

Mikor ez anyag praeparálva van a lélek befogadására, Isten közvetlen aktusával azaz cselekményével teremti a lelket a test számára ex nihilo sui et subjecti, hozzá csatolja a már kész testhez és ebben megindul az életfolyamat és fejlődés. Természetes, hogy e néhány idevetett szónak megértésére használni kell az ész, alapismeretek kellenek hozzá.

Tehát a testnek közvetett, a léleknek közvetlen isteni teremtése által származik az ember, mely két résznek egyesülése után s a világon való megjelenése után reá vár a nevelés nagy művészete a szülők és tanító részéről hol együttesen, hol alternative. Ez a reveláció vagyis a hittudomány és a korrektirányu józan bölcsélet embere; származásában semmi homály, semmi sötét felhőfoszlány nem uszkál, mint a Lamarek, Comte, Hegel, Feierybach, Vogt, Moleschott, Büchner, Czolbe és Darwin emberei származásában.

Ha a tanító részletes, alapos indokolással az emberi testtan és bölcséleti lélektan okszerűen összefüggő ezen ismeretének magaslátára felemelkedik, meghozta az első már-

ványkoczkát a józan meggyőződés és tudomány templomához ; megszerezte az újabb kor hatalmas kardját a tolakodó tudománylovagok ellen. De értelméhez illesztette az első lépcsőt is, mely a műveltség egyik feltételének : az ész ismeretének ha nem is kizárólagos, de fontos alapját képezi.

A hittudománynak, mint ősanjának — habár abszolút segítségére nem szorul — pártjára áll a hamis elemeket megszüró józan bölcsélet ; összeszededegeti a gyakorlati és elméleti tudománysikereket, újabb eredményeit s a monarcha öntudatával, jártasságával rostálja ki belőlök az ellenmondás söpredékét ; szedegeti szét ama lovagvár bástyáit, hová visszahuzódik az anyagelvű kémikus, a sensizmus zászlóhordozója, a csürés-csavarás furfangos mestere, az egyoldalú botlott elme, mely természettudományán kívül más realis alappal bíró igazságrendet nem tűr meg.

A testtan és lélektan részletes tanulása előtt a tanító megtanulja az ember származását a hittanból. E rövid alapigazságát magával hozza a tanítóképzőbe. Ott ezen hittudományi alapelvet megerősíti az emberi test és lélek megokolt részben gyakorlati, részben biztos következtetéseken alapuló elméleti tudásának elsajátításával. Ez által az egész életre biztosította jövője érdekében az első fényt: a műveltség kezdőbetűjét.

Minő testvéries, összefüggő sorban, mint keresztes had, tűnnek elő az emberiség összes elméit beragyogó tornyok gyanánt a hittudomány többi czikkei :

Isten lényeges egysége ; az Ő végtelen erejében egy, felfogó erőnk szerint több oldalú tulajdonságai ; melyek világos meghatározásban, rövid, ésszerű indokolásban vannak letéve a gyermek elébe úgy, mikép a lángelmék elébe. Belső élete, ebből folyó cselekményei ; külső tényei, a teremtés, megváltás és megszentelés világeseményei az Atya, Fiu és Szentlélek személyéhez kötve. Személyháromsága ; a második személy megtestesülése, élete, halála, egyháza alapítása, igazságainak kihirdetése és az apostoli hitvallásban összefoglalása ; bírói szerepe, kegyelmeinek közlése és feltételei az ember boldogságára, kinek lelke feloszolhatlan, végnél-

küli életre van alkotva, hol boldogul, vagy bünhödik; a lélek összeköttetése a testtel a változhatlan élet végkiegészítésére a feltámadáskor.

Ezeket ismerni a tanítónak hivatásának tartalmi be-töltése feltételezi. Szám szerint nem volt szándékom az igazságokat mind előszámlálni, csak a kiemelkedő nagy szobrokat szemléltetém, melyekhez elválaszthatlan egymásutánban sorakoznak az elhallgatottak is.

Azt mondják a tudomány dilettánsai, hogy az elszám-lált igazságok bizonyosságra nézve az indokolt ismeretek háta megett állanak. Ez óriási bárgyuság. Nem ismerik az igazságok 2 rendjét. A természetrendi és természetfeletti igazságok lényeges indító okát számitáson kívül hagyják. Az igazságok ismerettani beosztását az ész határolt ereje teszi szükségessé. — Az igazságok, mint igazságok rendi különbséggel nem birnak. Az ész képessége az alap, mely felállítja a két rendet úgy az igazság létének megtudására, mint felfoghatásának véghezvitelére.

Ki kell lépnie az észnek szűk köréből, szét kell pil-lantani; a mit lát, a mit felfog, az az ő erejéhez van mérve; ez neki természete. Ezek között is felénél több, a minék csak léte tűnik fel előtte, de létezési módja, oka ismeretlen marad. Már itt az ő világában, melyben forog, vereséget szenved. Nem azért, mert le van sujtva, hanem azért, mert körén túl működésében egy valóság sem mehet. Hasonló az ész állapota az ürben koválygó sashoz. Valamint ez fennebb szállani azért nem képes, mert ereje és a közeg határt szab felfelé vivő ösztönének, úgy az ész segítség nélkül az ő rendjén nem képes tulemelkedni. Ezért még nem mondhatja, hogy elért határán túl mi sem létezik.

Eljutottunk az ész felfedező képességének zárlatához. Megkezdődik az igazságok felsőbb osztálya, melyek létét csak akkor tudja meg, ha ezt neki valaki megmondja, tehát megtanítja rá. Ezek az elszámlált igazságok egy nagy részben.

Elmaradott szellem az, mely mindig csak azon a szá-rados kosztón kinlódik: a hit nem tudás. A tanulók 50% minden tanulmányukban hitszerűen építik fel tudományuk

tárházat. Nemcsak a szakiskolák és középiskolák növendékei, de az egyetem legtöbb hallgatója is tanárának előadását nem érti meg okaiban mindig, s mégis elfogadja, mert bizik benne. Mi ez? hit. Ő pedig tudománynak nevezi, midőn memoriájában megörökösödött.

Különben az sem áll, hogy a hit nem tudás. A hit igazságai biztosabb ismeretet képeznek, mint a világ bármely lángeszű professzorának ismeretei.

Mikor érzékelté a görögök és rómaiak művészetét, mikor látta vezéreit, lángelméjű honszeretőit, mikor győzelmeit? Lám ezeknek elfogadása, tudása hiten alapszik s e hitmotivum kifogásolható a végtelenig, mint minden történelmi esemény. Bizonyosság állításom mellett az újabb történelmi tények tisztázása és később ezeknek is tisztázása az előbbi valamennyinek elvetése által.

Hasonló eset ismétlődik minden tudományágban. A történelem a hiten alapszik; hite a tekintélyen. A tekintély a látáson és igaz, hü előadáson. Ez az egész processus. Az ember tekintélye oly értékű, mint maga az ember és az ember annyit ér, a mennyi benne az igazmondóság etikai erénye. Hullámzik ez az erény, mint a vihar alatt a tavak vize.

Tegyük fel tiszta megértés kedvéért, hogy a bizonyosságnak 100 foka van. És ezt hamarjában, mellőzve a többi tudományokat, alkalmazzuk a történelmi és hittudományok hitelreméltóságára. A történelmi tények igazságát a bizonyosságnak csak egy foka támogatja; a hittudományokét 100 fok, vagy helyesebben a bizonyosságnak végtelensége. Hisz, ha az ész, még természetes erejéből is, elfogadja a világtani, a czéltani és történelmi érvek kényszerítő hatalma alatt Isten létét, akkor ez elismert Isten nem birhat akár milyen tudással, hanem szükségképen tudása mindarra kiterjed, a mi akár valósággal birt egykor, akár bir most, akár pedig a lehetőségek sorába van beosztva, azaz tudása végtelen és ha tudásából valamit mással közöl, úgy közli, a mint van, a mint azt ő ismeri, azaz igazmondó.

A hit igazságai Istennek e két örök tulajdonán keresztül jutottak az egyház kezeihez, tehát bizonyosságuk szembe-

tűnő, még az okos kételyt is lehetetlenné teszik. És ez aczéltörvénye a bizonyításnak áll a kath. hitrendszer minden egyes, külön vehető hit igazságára.

Hogy vajjon földi kezelések alatt nem érte-e ezen kinyilatkoztatott igazságokat megromlás, ehhez legjobb ut az egyház tanának történelmét komolyan áttanulmányozni, a kinek ily skrupulusai támadnak. Azt itt ki nem fejthetem.

Ekkép ismerve meg az ész, az ész teendőit maradandó lényére nézve, az első lépcsőn jól irányzott lépéssel haladt keresztül a tanító a műveltség első kelléke felé.

Nevetséges, de egyuttal szánalmas visszafejlődött kérdés a mai korban: miért van egyik vallásrendszerben meg az egyik igazság s nincs meg ugyanaz a szakadároknál, a felekezeteknél. Pár szóval erre is reflektálok. Luther és a hozzá hasonló érthetetlen szellemek elővették a hitigazságok csoportját. Bele helyezték tenyerökbe, végig néztek arczukon. A melyik hizelgően rájuk mosolygott minden további teher nélkül, azt megkimélték, létöknek megkegyelmeztek; a melyik áldozatot kívánt a lélektől, azt merev arcátlansággal száműzték. Hát miért tette ezt Luther és a mit ő nem száműzött, utódai miért tették ezt egy néhányan. Ezt a „miértet“ ők a sirba vitték. Tessék Luthernek sajátkezü leveleit olvasni, hol a nagy felforgatást saját esze szerint tárgyalja; egy összefüggő okot sem találunk arra vonatkozólag, hogy a kinyilatkoztatott hitigazságok közül legalább 30-at miért helyezett rendszerére nézve hatályon kívül. Csak egyet hozok fel. Miért vetették el a szent mise-áldozatot, hisz e nélkül igaz isteni tisztelet képtelenség széles e világon.

Reszketnek a dogma hang kiejtésére. Pedig a dogma olyan igazság, melyet restelnek megtanulni a kényelmes nagy szellemek, olyan igazság, melyet agygyengéségből megismerni irtóznak.

A dogmák ellen bizonyítani nem tudnak, mellettök meg nem akarnak. Ez az ész műveletlenségének a legironikusabb, legutálatosabb faja.

A tanító mindezen elemi kérdésekkel értelmét jóelőre

vértezze fel. Az ész műveltségét az igazságok rendezettsége, helyes bírása, indokaiban való kezelése teszi ki.

Lám mily egyszerű és szép az egész dogma. Végig hallgatjuk az atya beszédét fiához. Fia sok tekintetben tudatlan. Szeme megakad az ég csillagán, megakad a föld virágán, az eső harmatcseppén. Nem tudja mi ez. Atyja ezt is, azt is megmondogatja neki; ez figyel, megjegyzi és elfogadja, hogy tudja. Az atya ezerfélét mond el fiának, mit fia még csak sejtelmében sem tudott. Így tett Isten is, elmondotta mindazt, mit az ember céljára, boldogságára nézve nem tudott. Elmondotta ezeket igazságokban, melyeket ő tudott, ismert, megállapított. Ez a dogma. Nem valami rettenetes. Csak bizalmas beszélgetés, melyből végre is az ember huz **hasznot**. Mert e nélkül elesik céljától az égben, műveltségétől a földön. Ha most megkérdezzük az egyháztól, **hány** ilyen dolgot mondott el Isten a földön, ugyanannyi igazságunk lesz eszünkben s ezek együtt képezik a kath. hittudományt; más hittudomány absurdum a világon, mert ha más, akkor azt vagy az Isten nem mondotta, vagy a mit mondott, azt valaki megcsonkította, meghamisította kihagyás vagy hozzátevés által s ekkép megszűnt önmagától tudomány lenni, minthogy a tudás valamely igazság ismerete, a tudomány több ilyen ismeret összesége.

Ne féljen a tanító attól, hogy a tanítóképzőben a képzettség ezen fokára fel nem emelkedhetik. Hisz hittani tanönyvében, az ehhez bővítő anyagul szolgáló segéd olvasmányokban, hittanára előadásaiban minden kimondott hitigazság mellett fölséges tanuk gyanánt lépnek fel a szembetűnő érvek győzedelmes szavai. Nehányszor egy-egy mondat bizonyít, de aztán az az egy-egy mondat az Istené; máskor az érvek legiói, mind isteni győző erővel. Mindenik mellett ismét fejedelmi öntudattal, méltó éllel huzódnak meg a kihirdetett hitigazságok tanuinak bizonyosságai, elfogadása, azoknak változhatlan gyakorlata az idők egymásutánjában; ott látjuk tisztességes, jogerős szerepében az emberi észet, mely meghunyászkodás nélkül használja kritikai jogát, erősíti szárnyait, kivilágítja ezen igazságok tularadó fényével az ő saját sötét utait.

Miért helyezzük a hitigazságok helyes megismerésébe az ész első dicsőségét. Talán egy oldaluságból, talán, talán elfogult szaktudomány szeretetből. Gyermekes kérdés. Az emberi lélek élete a parte post, vagyis utólagosan örökkévaló tartammal bír. Hasonlítható egy képzeleti végnélküli uthoz, melynek néhány kilométernyi hosszúságban kezdete itt van a földön; midőn 1—70 kilométernyi távolságot ez utvonalon áthaladott a lélek, beleér a soha véget nem érő utvonalba, vagyis a negatív örökkévalóságba. Már most az 1—70 kilométernyi útjában minő tudományának veszi élethasznát és és minő tudományának azután. A hittudomány, a véget nem érő utvonalon végig sajátja és dicsősége marad tevékeny befolyással boldog állapotára, ha tudását értékesítette a földi vonalszakaszon. A többi, bármely irányu tudásu mint cél nélküli, mit sem hoz a tulvilági élet szerencséjéhez. Azért vetette oda az emberi elméknek, az elmék királya kis könyvecskéjében: „Ha könyv nélkül tudnád minden bölcsészek állításait, mindez mit használna Isten szeretete és kegyelme nélkül“ Kemp. I. k. 1 f. 3. „Mit ér a titkos és homályos dolgokról való nagy perpatvarkodás, melyekről, ha nem tudunk az ítélet napján kérdőre sem vonatunk“ III. f. 1.

Voltair, Kant, Hegel, Darwin kétségtelen nagy lángelmék voltak. Bölceletek sokáig fogja még uralni a tudományos világ aristokratáit. Egyiknek metaphisikája és criticismusa, másoknak idealismusa, harmadiknak gravitáció-elmélete, deismusa és a negyediknek emberszármazástana hosszú századokon keresztül rabigába verik az emberi tudást. Tudósoknak nevezi a világfelfogás. Nem szólunk ellene. Sok jó termett véres lábnyomaikon. Subjektív tudásuk hódíthat. Majd az utókor megébredő, kijózanodó ismerettani művelete letördeli eszméjükről a képzeleti elemeket s feltűnik a kevés objektív igazság.

Mindezen tömérdek szellemi kincs itt maradott életüknek első utvonala, megakadt a dicsőség, elmaradott, nem kísérte elméjüket oda, hová az örök törvény szerint át kelle lépniök; vittek elméjükben egy roppant tudománykászt s merengve látták, hogy szellemök a műveltségtől

eleset, mert még árnya sem volt a műveltség első feltételének : az ész és cél ismeretének : a revelált hittudománynak. Ha idejekorán megszerzik a hittudomány mécsesét, ez szelid világosságával kalauzolta volna a kettős halhatatlanság nagy nevéhez és rátüzte volna vívmányaikra az abszolút morális maradandóság becsét.

E nagy szellemi lehanyatlás adjon okot a tanítónak megaczelosodni a hitigazságok kitartó lábainál. Itt keresni a szellem emeltyűjét fel a többi tudományokhoz : ekkor az ész törvényének hódol s hatása alatt dus mennyiségben fakadnak fel a műveltség pálmalevelei.

Lényeges kérdés : vajjon minő terjedelemben kell a tanítónak ismernie a hitigazságokat. Elég-e csak a hitlanczolatok csucsait ismerni, melyeknek tövében édes nyugalommal élnek a többi isteni czedrusvirágok. Elég-e ezek mellett azt mondani : elfogadom mind, a mit az egyház előad. Nem elég. A tanítónak több kell. Névszerint a hit minden szószerint formulázott hittételét ismernie kell. Oka igen világos. Ő tanító és hivatása odaállítja őt az iskolában minden hittétel kathedrájához ; ő tanító s az emberek ezrei várják tudtán kívül ajkai megnyitását ; ő tanító, kit gyakori esetekben egyranguak, alsóbbak és magasabb állású társadalmi személyek sarokba szorítanak a hit kérdéseivel. Neki rögtön, habozás nélkül határozott kijelentéssel kell megnyugtani s mi több, meggyőződésre vezetni akár a jóindulatu kérdezőket, akár a tudákos ravasz tapogatózókat.

Hiszen mindenki tudja azt az általános emberi nyomort, hogy még nem ült össze a földön 2 ember, annál kevésbé egy társaság, melyben, a mint beszédtárgyban megszorulnak, a vallás egyik vagy másik tételét ne rántanak elő és avatatlan kezekkel, szerencsétlen ész játszmaival, romlott izléssel meg ne korbácsolnák azt. Ily végzetes pillanatokban a tanító mit csinál, ha ereje, gondolkozása, tudása félszeg. Vagy átugrik a tagadók és az igazságtiprók nemtelen táborába, mi szörnyü jellembuklás, vagy áldozata lesz a gunynak. Az ily irányu harczok, vérlázító, de az emberi szenvedély nem türi a tilalmat.

A mily könnyedséggel pergeti a számtudós az egyszerűt végig, oly tiszta biztonsággal kell kezelnie a tanítónak a hit minden igazságát. Haszna ebből leírhatatlan. Döntő bizonyíték ez valódi műveltségének első kelléke mellett; hirnöke ez szelleme értékének, szónoklata ez értelmességének, a mai korba valóságának.

Cél nélkül nem létezik a világrendben még egy atom sem. E tétel ellen semmiféle tudomány sem tiltakozott soha. Az embernek is, mint legmélyebb, átkutatatlan önmagából mozgó atomnak célja van. Tiszta látóerő kell, hogy valódi célját megismerjük. E látóerő támogatást igényel, másképp át nem láthatunk a sűrű ködön. E támogatást megadta Isten megnyilatkozásában, mely forrásként kínálja magát. Független, döntő hangerővel utalja a szellemet az anyagi világon túlra.

A cél kérdésében szárnyszegetten vergődnek a nagy-hirű paedagogusok is, kik ama forrásból nem izleltek. Felméri Lajos Neveléstudományának kézikönyvében 1. fej. 5. l. ekkép oldja meg röviden a legmélyebb kérdést egyéni képességeire támaszkodva: „Az ember foglalkozása: küzdés az erkölcsi eszméért. Célja: élni és emberré lenni. Eszköze erre a célra: ész és tapasztalás, azaz tanulás és tapasztalás.“

Ha Felméri a saját nevében írja ezeket, azt mondjuk rá: ez az ő állásfoglalása. Előttünk nem imponál e poezis-szerű tannal. De ha a paedagogusok véleményét hinné visszhangozni, tiltakoznunk kell ellene; s ki kell mondanunk a legnyugodtabb öntudattal: Felméri nem ismeri az ember célját. Felméri tájékozatlanságból szembeszáll az emberi századok legbiztosabb vívmányaival: a revelációval és ennek folytán a kereszténység egyetemes tudományával.

Ha az ember célja: „élni és emberré lenni“, akkor a halállal minden célja megsemmisül, mert megszűnt élni és többé nem ember.

A tanítónak az ember céljáról tisztultabb, határozottabb tudással kell birnia, mint Felméri ur bir. 2 cél áll a végponton, melyet sok ember értelmének helytelen eltérése miatt nem lát; mások az ész felhője miatt csak homályos

keretekben pillanthatnak meg; míg a kitartók a legfénylőbb világosság között magasan járó sастekintettel szemlélnék. Egyik oldalról az ember létezője az Istennek, mint az ember szent művészenek a legillőbb glóriahang : dicsőítés ; másik oldalról magának az ember lényének önboldogsága.

Mivel az ember, mint ember az örök lét előcsarnokában időzik, ebben is boldogságot, célt keres. Célja csak egy lehet és nem több ; a boldogság azon fokban, a minőben ez elérhető : Áll pedig az ő boldogsága legfőbb létesítő okának : Istenének megismerésében és az ezen ismeretet követő ragaszkodó szeretetben ; ismeret és szeretet nemzik az örömet, miben elérte földi elérhető célját, mi alap az égi célhoz is : Isten birásához, a természetfeletti végcélhoz.

Ily értelemben fogva fel az ember célját, találjuk meg a helyes utat. A célismeretet a hittételek ismerete hordja méhében s teszi le az emberi ész számára a való műveltség előlegét. Innen indul ki a műveltség fogalma ; melynek a másrendű igazságok, tudományok bírása díszére szolgálhatnak, de nélkülözhetlen alapelemét nem képezik. Mint távolabbi és mellékes feladatok, másodcélok könnyebb elérésére támaszt nyújthatnak, de a műveltség trónjára jogot nem tarthatnak, minthogy az ember egyedüli céljához viszonyban nincsenek. Birásuk amazok mellett növeli a műveltség tartalmát értelmi körein belől. Azért ezeket is megszerezni, terein szellemi hódításokat tenni segítségére szolgálnak az egyetlen cél, feladat kivívására.

2. Említettük, hogy a szellemnek 2 karja van ; ész és akarat. Az ést a műveltség birtokába az emberi célismeret és az ehhez tartozó lényeges igazságok bírása emeli ; az akaratot a műveltség nevére érdemessé az ész által elfogadott igazságok gyakorlása teszi : vagyis az erényesség. A erényesség okozat, eredmény, gyermek ; gyermeke az ész erényismereteinek, eredménye az észhez ragaszkodó akaratnak, okozata az igazság szeretetének s örök földi virága a természetfeletti kegyelemnek. Innen, e forrásból fakad a műveltség második tiszta csermelye.

Erkölesi szépség nem bir megjelenni a világon, mely

láthatatlanul bár, de egyenes származással ne a vallást nevezné szülőanyjának. Már pedig mi az igaz műveltség? Az erkölcsi szépségek láncza; minél hosszabb ezen láncz, annál magasabb a műveltség; minél erősebb, annál tiszteltreméltóbban edzette meg szeméit az előkészület próbaműhelyében; minél tömörebb, annál mélyebben járt a tisztító tűzben.

Miután a legmélyebb földi elmék egyike: Szent Pál a test visszas, az erkölcsi szépségbe ütköző cselekményeit a Galatákhoz küldött levelében 5. 19-ben és a következőben elszámlálja, rátér magasztos lelkesedéssel az erkölcsi szépség elemeire; melyeket lelki gyümölcsöknek nevez s melyeket mi hasonló értelemben más szavakkal a műveltség gyümölcseinek nevezhetünk.

Ezek im így következnek sorjában: szeretet, öröm, békesség, türelem, kegyesség, jóság, hosszútűrés, szelidség, hit, szerénység, megtartóztatás, tisztaság. A melyik tanítónak életfáján e gyümölcsök megteremnek, az önérzetes realitással hiheti magáról, hogy ő művelt, szellemének második erejére nézve: akaratára nézve is.

E fogalmat, ez erényt: szeretet, nemcsak érteni, hanem éreznie is kell, alkalomszerű ép úgy, mikép áldozattal járó cselekményekben kell megtestesítenie.

1. Isten iránt. Élénk, tüzes, hathatós, állandó vonzódás ragadtatás oly cselekményekre, melyek önmagukban és alanyukhoz való viszonyukban örök erkölcsi beccsel bírnak, ez külső jele a szeretetnek. Az akarat meg van lágyítva, meg van nyerve, belső hajlama szerint tör felfelé. Törekvésének, vágyának jól átértett tárgya Isten jósága, tökéletessége; Önmagának, Istennek átkarolása, boldogságában való osztozkodás. Sok lépcsőfok visz e magaslatra: a tanító ismeri ezeket. A hitigazságokhoz való örökös hűség minden körülmények között; hivatalvesztés, családjának inségrejutása, a jelen társadalmi felfogásban vett erkölcsi halál, bitó, lefejezés, egy szóval bármely kigondolható fájdalom, szenvedés elkerüléséért, egy perczig is, a kath. hit igazságaiból elejteni, megvetni, megtagadni nem fog; mert ha

megtagadott hacsak egyet is, a mellett, hogy e ténye a legsúlyosabb halálos bűn, megszűnt katolikus lenni ; ennél pedig sem az anyagi, sem az erkölcsi világrendnek nincs nagyobb, nincs keserűbb csapása.

Erkölcsi igazságai s törvényeit megsérteni mindig bűn, de nem vesztette el ennek következtében katolikus jellegét. A műveltség 2-ik alapelemét a tanító kifejezésre juttatja az Isten iránt melegen ápoltt, tényt felöltő szeretete által a 10. és 5. parancs helyes meggyőződés szerű ismerete után a példányszerű, érdemszerző szives megtartás által. A melyik tanító ez irányban felemelkedett a helyes meggyőződés ingatlan fokára és ebből folyólag érzése és gondolkozásmódja, s a mi döntő: életmódja erkölcsi nivójára, az már ez egyben összecsoportositva bírja az emberi akarathoz tartozó műveltség másik részének fejlődő csirakészletét; összpontositva rejti hajlamaiban, a cselekvésre könnyűséggel hajló végrehajtó lelki erejében azt, a mi a földön a legszébb nevet érdemli : az erkölcsi becsét, műveltséget.

Midőn az Isten iránt való szeretetről szólunk, kötelességszerűen meg kell említenünk azt, hogy e tételt tartalmában és körében kimeríteni értekezésünk menetén nem lehet. Hisz a hány ága van a végtelen Jóság földi megjelenésének, a hány gondolat megszületik az észben, képzet az agyvelőben, elmulik és ismét valamikor megifjudik : annyi színezete, annyi hangja van az Isten iránt való szeretetnek, melyre felébred a tanító, és a melyen elszunyad édes álmai közé.

A földi gyermek a haladás törvénye, kényszere alatt nem vállogathat az irányokban ; haladás csak egy lehet : az ég felé ; keresni csak egyet érdemes és a természet vashatalma csak egyfelé ragadja a lény vágyait: Isten felé. Őt keresi minden ész, őt epedi minden vágyótehetség ; eszközei s a mód lehetnek szerencsétlenek.

Ha most a vallásos észnek s majdan a megvalósulásnak e messze terjedő utait végig szaladjuk, az utolsó pontnál áll az universum vágyainak örök lénye : Isten ; itt a szeretetben kivilágított mérhetetlen térben ráesik tekintetünk a

földi emberre, ki társunk, ki ikertestvérünk közös anya, közös atyával. Egy kényes és már rég eldöntött kérdés merül fel: vajon az emberhez minő mérleggel mérjük a vonzalmat, a szeretet szellemi és anyagi szent gyümölcseit. Mi ennek a régi, isteni hangnak a jelentése: „Szeressed felebarátodat, mint tenmagadot”. — Van-e ennek valami rokonsága, valami kapcsa a műveltséghez?

Emberszeretet: oly nagyterjedelmű hegygerincz, oly hegyorom, melyre fölröpülni, ott a szárnyakat megerősíteni, hogy csodás dimenziókat anyalként szökkenjen át: a műveltséghez az első lélekzetzével. Mikor e fogalmat kiejtjük: magyar nemzet; e gyűjtőfogalommal egy országot, egy egész fajt mozgatunk; mikor ezt: Európa, akkor egy világrészt; mikor ezt: emberiség; akkor a földön létező összes értelmes lények fordulnak meg elménk előtt. Ehhez analogeset: felebaráti szeretet = emberszeretet. Szó van itt a legfejedelmibb erények birodalmáról, sorsáról s végkimeneteléről. Az általános emberről van itt szó, mint a szeretet tárgyáról; de egyszersemind az egyedről is, ki közvetlen tárgya a szeretetnek.

Az emberszeretet erénye és parancsa egy rengeteg pálmaerdő, mely varázshatásu elborulással védi az árnyában megálló szent egyesületeket. Ezen erény mellé csoportosultak az első idők óta szent Pál megdicséért erényei: az *öröm, békesség, türelem, kegyesség, jóság, hosszútűrés, szelidség, hit, szerénység, megtartóztatás, tisztaság*. Ezek ha nem szerafok, a hasonlat méltó találósságával nevezhetők keruboknak: az emberszeretet kerubjainak. Őrzik a szeretetet. Virrasztanak lábainál; megerősítik ha hanyatlani kezdene.

Az emberszeretet ténye, nyilvánuljon akár jótéteményekben: anyagi vagy lelki jótéteményekben, segítség, utbaigazítás, vigasztalás; akár szavakban és a vonzó érzelmi tényekben; elodázhatlanul megtermi az örömet, mely abban a jóleső utólagos tudatban, érzetben szólal meg: jót cselekedtél Isten egyik földi képével, az emberrel. Az efféle öröm tuljár az érzéki örömek kerületén; tere a tiszta szellemi

öröm, oldalán azon reménnyel, hogy viszonyzása ez itt a földön cselekményemnek, de folytatása megvan ígérve a jövő világban is. Az emberszeretet tesz tehát mindenkit, de legilletékesebben a tanítót műveltté; leheli arczára a nyugalmat: az öröm gyermekét. Innen természetes következménykép látjuk gyakran a lélektani belső tény külső világosságát, hogy a művelt ember szemében, arcán, hangján a bús melancholia nem bír tanyát ütni, ha pillanatokra a kedélyre le is ereszti próbaszárnyait a fájdalom bárányszerűje, nem sokára elaprózza ezt a lélek állandó forrásából kiömlő s az általános emberszeretet gyönyörű testvéreként megjelenő lelki öröm; melynek hamisítatlan jogos hona a művelt szellem.

Békesség az emberszeretőnek nemcsak jelszava, hanem társadalmi tápláléka is. E művészet a tanító műveltségének hirdetője. Ha nincs békessége, akkor a műveltségnek még fuvalma sem érintette lényét. Mikép jut hozzá? Az emberekkel való érintkezésben hall ellentétes véleményeket, melyek látszólag személyét érintik, érzékenységét keltik fel. A kritika sasszemeivel lapozza át: vajjon sértési szándék vezette-e az ellenpártot; vajjon nem szándékán kívül a rosszul, a tudatlanul használt szavakban, vagy más elhatározásból eredő cselekményben rejlik-e az ok, a mely képes rossz felfogás mellett a békességet veszélyeztetni. Ha a sértési szándék forog fenn, ennek érzékeny és gyümölcstelen hatásáért a békességet fel ne áldozza; ha rosszul felfogott szavak, vagy menthető tények, akkor erkölcsi nemesiséget gyakorol önmaga iránt, ha ezt észrevéve maga ellen ki nem hívja a békesség feddő szavait. A békesség fentartja az egyén lelki egyensúlyát önmagára nézve, fentartja mindazokra nézve, kikkel a földi élet sokirányú szála hálózat módjára összefüzi. A tanítónak a békesség az élet iránytűje, mely a szellemből kisugárzó szent fényvel vezérli fel az ő előljáróságához, le a társadalmi alsóbb rétegekhez; mely kezébe adja a rozsdátlan kulcsot az egyenrangúkhöz, az emberbáratokhoz. Hatalmas bizonyosságot tesz ez által maga mellett, a vegyes társadalmi körök előtt tartalmas műveltség-

géről, emelkedett szellemi előkelőségéről. A békesség a mily nehéznek látszik, ép oly elmellőzhetlen a tanítóra nézve. Birhat más tulajdonságokat, talán szebbeket, talán kapósabbakat, talán inponálóbbakat, de ha e tulajdonság a többi között ki nem küzdi maga számára az erkölcsi trónt, elesett a műveltség szorosértelmű diplomájától.

Nincs a földi pályák között a türelemre rászorultabb, mint a tanítói. Nemcsak a nap hosszú szakában az iskola kathedráján, midőn elejébe özönlik a materia indigesta, a rendezetlen anyag, melyből neki szebb, elragadóbb, a legnagyobb néma csodálatra ragadóbb műremeket, képfestményt kell eléállítania, mint Michael Angelo vagy Rafael ecsete megszült az esztétikus világnak.

S ugyan mit kell tőnie a tanítónak? Hiszen, ha megfigyeljük a társadalom nagy alakjait, a társas körök ünneptjeit, művelt genie-eit, mindennél kevesebb nálok a türelem s mégis vindikálják maguknak a legtisztább műveltséget; e kvalifikációért oda adnák lelkök minden jogait és feladnák kötelmeit.

Az iskola, az utca, a család, a barátok, a felsőbbség a mi szénsavat kilehelnek, annak igen nagy százalékát a tanító kénytelen idegzetén átszűrni. Van alkalom a türelemre az életben. Hanem legyen is a tanító a türelem embere; máskép a töviskoszoru alatt elvérzik nemcsak feje, de elvérzik szive is.

Az erényeket elméletileg meg nem szerezhethetjük; gyakorló iskola kell oda. Az erények iskolája az élet, hol minden élő lény, minden természeti csapás, minden váratlan bonyolulat meglep egy kérdéssel. S a tanítónak rögtönözve kell a kérdést tagonkint megoldania. Egyedüli sikerrel tulnyomó sok alkalommal csak a türelem rántja ki az elmerülésből. Tőnie mások ellenszenvét, haragját, üldözését: nagy műveltségre vall; gunyját, sötét vádjait, illetéktelen gáncsolásait, szerencsétlen, nyomorult nagyzolásait, gögjét, megvetését, s mindezekért sem boszut, sem kölcsönt nem esküdni, rábi zn az idő viharaira, míg ezek a megrengett lélek mélyeiről felkavarják s villámsebességgel sodorják tovább ez ember-

telen kiütéseket ; hallgató, csodás nyugalommal várni, míg a tanítónak, a türőnek ad elégtételt az idő, a jövő igazságszolgáltatás, ha nem ezen a földön, bizonyosan az égben. Az ily értelmű türelem hasonlíthatlan megcsillamlása a lélek nagyságának ; praeludium e vonás, mely előre érezteti hallgatójával a darab elnémitő felségét. Türelem nélkül az iskolában, a társadalomban, embereink között ellenségeink hatalmánál, avagy gyengeségeinél lehetünk társadalmi maszkok, de önérzetes, megkülönböztetett műveltségű tanítók soha.

A türelem bukkásával együtt bukkik a paedagogus is. Kiben a türelem legnagyobb volt, az volt az egyedüli nagy paedagogus is. Ez pedig Krisztus Jézus. Minden más paedagogus csak árny volt és lesz mindig ; türelme a paedagogusnak a léghajója, melylyel a nagy Magasságot megközelelti ; ugyanez lesz azon léghajója is, melylyel az igazi műveltség sarkait bemutatja a szemlélő és figyelő világnak.

Az emberiség történelmének legboldogabb pillanatában Isten földreszállását egy királynő kísérte telve mosolylyal, természetfeletti bájjal ; ez a királynő : a kegyesség erénye. Irgalmasság és kegyesség egyjelentésű fogalmaknak látszanak. A különbséget csak elmeélel tehetjük meg. Irgalmasság a bűn ingyenes megbocsátásánál vagy elengedésénél lépik fel ; kegyesség pedig valamely meg nem érdemlett jónak adományozásánál. A közhasználat eltekint a szoros, szükségtelen megkülönböztetéstől. Ezt nem is róvom meg azért. Egyik erény szebb a másiknál. Irgalmasság és kegyesség 2 testvérangyal, kik beröpülve az ember lakta világot néha szárnyukkal megérintik a sziveket, hogy balsamot csepegtessenek enyhíteni az emberiség csendes hervadását ; 2 zongora, melyen az örökévalóság ujjai játszák az elegikus lelkek számára a legmélyebb örömdallam összhangját visszaadni ideig-óráig a fellelégezést.

A tanító az első illetékes és köteles a társadalom tarkavegyülékében, ki a kegyesség és irgalmasság szelid balsamát, mint a bárka galambja a tavaszt megjelenítő zöldágot hordozni, meglengetni a gyermekvilág előtt, megszentelni hivatva van gyakorlatban embertársai iránt. Ha

irgalmas a tanító, megbocsátja a sérelmeket, melyek meglöpozva a szív mellett, elmulni nem akarnak, elengedi a bántalmakat, melyek megrabolták nyugalmát, becsületét.

Az emberi életben mindennapi forgalomba van a jóság fogalma. Természetes: e gyakran használt alakja alatt nem a metafizikai jóságot értjük, hanem az erkölcsit, mely az isteni törvényekkel való összhangzatban áll; azon összhangzatban, mely az emberi cselekmények tárgyát, célját és körülményeit Istennek, a kinyilatkoztatott isteni törvényben kijelentett akaratával összetalálóvá s ekkép erkölcsileg jó cselekménynyé teszi. A kinél ezen módon cselekedni megfogamzott a kedv, az erő, a hajlam: arról azt mondjuk, hogy meg van benne a jóság.

A jóság az erkölcsi rendben nem egyszerű szereppel bír, hanem majdnem döntő tényező. Mikép gyakran a hegylánczolat a vállain felemelkedő magas csucstól kölcsönzé a nevet, úgy a közéletben, a kiben több erény megcsillámlik: türelem, megbocsátás, adakozás részvét, egyenesség, becsület; ezeket, mint egy hegylánczolatot a jóság nevével tiszteljük meg.

A tanító még akkor is, ha a műveltség első soraiba nem vágnék is, a jóság örökszépségű erényét birni törekszik. Ez az erények között a legszerényebb. Nincs ragyogása, nincsenek fénylő gyémántékei; de meg van a masszív ereje, komoly méltósága uralkodni és ki azt szereti, nemessé, nagygyá teszi, kiemeli az egyenrangú lények fásasztó egyformaságából. Jóság nélkül nincs műveltség. A társadalom nem ismeri el annak oklevelét a műveltségről, kiben hiányzik a jóság; s a vallásos ész pedig épen tiltakozik ellene, absurdumnak hirdeti mindazt a külső mázt, melylyel az emberek mosolyukat, hangjukat, gondolatmenetüket bekenik, de alattuk nincs meg a jóság: adakozás, részvét egyenesség, becsület.

Vallásilag és társadalmilag is a szelidséget a legszebb erények közé számítjuk. Tudásnak dicsérendő tudás ez; erénynyé akkor válik, ha e theoretikus tudás megtestesül a csapások, szenvedések, bántalmak idejében. A rögtöni megtor.

lás, bosszuállás, elégtétel a ránk mért fájdalomért, a belső akarati elhatározás és a jelenben ki nem vihető, de alkalomra fentartott megtorlási szándék jele annak, hogy műveltség nem lakik a szivben, nemesség nincsen a szellemben, az erény vallási és emberbáratlani tekintetben nem uralkodik lelkünk erkölcsi trónján.

Nem mernők állítani, hogy a szelidség valakinek szükségesebb mint a tanítónak. Már maga a neveléstan a szelidségből emeli legerősebb bástyáit az iskolában. Várni, hosszú időt előlegezni az eredmény, a gyümölcs elkészülésére: számító, mélyen látó észre és tapintatra mutat. Ugyanez még kétszerezettebben szükségesebbé válik a tanító környezetére nézve, honnan sűrű esőként hullanak munkájára, személyére a tudatlanságból, makacsságból, haragból, gyermeki féltékenységből és az elvadultságból összevevődő bántalmak. Mindezen keserítő hálátlanságok csak a szelidség keze alatt gyógyulnak meg. Más oldalról ott van a társadalom vegyes közönsége, az anyagi küzdelem, állásának kicsinyülői, kik a tanítón hordozzák és legeltetik szemeket s bántalmaik egész özönével onlanak cselekményeire, erős, karakteres, vallási elveire, meggyőződésére, melyet csak ő maga, mint tanító ismer, ily esetekben fel kell csillogtatni lelkéből a vallási fényt: a szelidséget. A szelidség elvesztése koczkára teszi a várandó sikert; gyanussá teszi ezen kívül a hivatást, az emberszeretetet, s letépi nevelői pályáról a műveltség diszeit. Azért a nagymérvben felindult emberek nagymérvben műveletlenek, erénytelenek. A szenvedélyek, az indulatok kizárják, messze száműzik a műveltség békehírnökeit, melyek között előkelő helyen áll a szelidség.

A nevelőnek minden törekvése az eszménykép követése nélkül meddő, száraz; az eszménykép maga Krisztus, ki a szelidség sugarait feledhetlenül megragyogtatta a nevelők szemei előtt; tehát a tanítók előtt is. Ha a tanító előtt ez eszménykép eltűnik, feledésbe megy, átélheti a föld legelső pályáját, de rajta forrás nem fakad, szenvedő virágaira harmat nem hull s mit sem fog hátrahagyni elmúlása után, mi

munkáját szive egykori dobogását jelezné a feltámadó nemzedék emlékében, mi egy néma intéssel mutatna sirjára: e hantok alatt egy művelt nevelő porai omlottak szét.

A szerénység lassu léptekkel indul az erénymenet élén, mintegy őrárat: vajjon nem maradt-e valami szépiteni való az uton, valami helyreigazítani való. A tanító szerénysége ha ez öntudatos és nem kelti a járatlanság, a tudatlanság gyanuját, a legtisztább földi lény, kinek kezei I.óára fonva tekintetével égi utait keresi.

Ezen erény jegyese az alázatosságnak, mely önismertünkéből gyűjti mindennapi ételét. Nem keresni az üres, értéktelen feltűnést, kápráztatást, saját egyéniségének tulajbecsülését, mások érvényesülésének meggátlását: e tulajdonság hozza meg a tanítónak a társadalmi és vallási szerénységet, mely gazdag adománynyal növeli a műveltség összegét.

A tisztaság erényének fogalma átkarolja az élet minden megnyilatkozását, minden formáját. Számot tart ez a testhez, lélekhez s a lélek minden cselekményéhez. Sok időbe kerülne a tisztaság léturadalmát körülhatárolni, megvonni a vonalat, melyen túl a tisztaság, mint erény, nem bírna fejedelmi erkölcsi parancsszóval. Legerősebben és egyszersmind legédesebben, anyaként inti a testet, hogy mentse meg az erkölcsi sártól; körülröpködi a lelket a lelkiismeret és az örök törvény szárnyaival, hogy azt védelme alatt tartva, megmentse az elsülyedéstől.

Gondolatai, elhatározásai, kivitelei, sugalmi szellemében történjenek; jellemtenyei ragyogók legyenek árny nélkül. Minden erkölcsi lény e hatalom alatt áll; a tanítót ez egyetemes törvényen kívül hir, jellem, test és lélek tisztaságra állásának, példányszerű hivatásának e különleges természet is kötelezi. Ezzel áll, e nélkül alámerül; ezzel műveltsége tornyai messze tájakról iveri, szentélyének térdeplőihez vonzzák a lelkeket; ennek fájdalmas megcsonkulásával rom lesz talán örökre és botrányköve vallási küldetésének.

Ha a tanító a mai egyoldalú kor, elfogultságon ala-

puló eszmék áradatába veti magát, könnyen meginog alatta a talaj és lesülyed a szellemi örvénybe; pedig képzettségénél, alapos előtanulmányainál fogva Ő, a nevelő, a világossága annyi léleknek szebb sorsra, méltóbb jövőre van hivatva, mint a gyalázatos értelmi és erkölcsi halál jövőjére. „Öröm, békesség, türelem, kegyesség, jóság, hosszú türés, szelidség, hit, szerénység, megtartóztatás, tisztaság“ erkölcsi hadereje megtartják őt, a sárból és vályagból épített gyöngye várat, megőrzik az összeomlástól; a legóriásibb viharok elsimulnak előtte, az aczél megtompul érintésére; megmentik lényének azt a részét, melyet Isten és józan bölcsélet léleknek, halhatatlannak nevez, s mely az üres agyuak, a sivár lelkek, a tudatlan gögösök, az elmélődésben felületes, a gondolkozásban silány szellemek és éretlen észhalottak nyomorult tana ellenére az idők, a lét, a működés, az élet végtelen tartamára van hivatva, teremtvé megmáshatatlannul szembetünő vallási és tudományos bizonyossággal. Ismerni, tudni a részleteket, szemlélni az adatokat és ezek után az összezet: ez az egyetlen, korrekt műveltség a világon, melynek árnya, melynek fogyatkozása nincs, mely örök, mint az eszmék szentsége.

II.

Ha értekezésünk czimében nem állana a műveltség ezen osztályozó jelzője: „társadalmi“ és ha gyengébbek alaptalan vádját eloszlatni nem akarnók: a társadalmi műveltségről e külön név alatt szólni egészen fölöslegesnek tartanók; és pedig azért, mert a vallási teljes műveltségben, mint a műveltség egyedüli forrásában, benne van a társadalmi is. Hisz a társadalomban akár az angol jogászok, akár a német bölcselők, akár a római theologusok szerint veszszük, ha valami eszményi szép van, ha valami vonzó, tiszta tökély van, az származási okának az Üdvözítő egyetemes hit és erkölcsrendszerét tartotta és tartja mindig; ez a zsinormérték, melytől ha eltér, elvesztette igazságát s ezzel együtt követendő eszményi szépségét és eo ipso a műveltség jogs fogalmát is.

Miben áll a társadalmi műveltség? Csupán csak közmegállapodásszerű, szokássá vált formákban. A formák örökösön változnak. A változás a mellett tesz bizonyosgot, hogy a tökéletesek a formák soha sem voltak s talán nem is tesznek. A formák alá rejtett tartalom méltó az állandóságra, csakugyan szent hagyományként vándorol a lényeg nemzedékről-nemzedékre. A forma a társadalom műve, a tartalom a vallásé. S azért ki vallásilag nem művelt, társadalmi műveltsége tartalomüres, lényeg nélküli. Értéktelen forma. Korunk felfogása a műveltségről nem minden oldalról gáncsolandó. Benne van a közvéleményben, hogy művelt egyén nem is lehet az, kinek olvasottsága nincsen. Az olvasottság fokát és tárgyát nehéz kijelölni. Annyi bizonyos, hogy akár férfi, akár nő, hogy a művelt névre méltóvá tegye magát: köteles tiszta tudással ismerni nemzete történelmét s hár összefüggő főbb eseményeiben a világ történelmét; ezek mellett a művelődés történelméből tiszta egészséges fogalmakkal kell birnia; ismernie kell a világirodalom remekeink tartalmát, íróinak szellemét, közhasznu szereplését és hasznát és tévedésével kárát. Nemzete irodalmának jelesebbjeit eszméiben, műveiben; magas aesthetikai érzékkel, finom megkülönböztett erkölcsi műízléssel, valami egyetemes, általános, kiemelkedő, közérdekekért élő, lelkesedő szellemmel kell birnia, s ekkor jogos a művelt névre.

A tanító társadalmilag megszerezheti midezen kellékeket, sőt megis kell szereznie. Bőséges alkalmá van erre szakiskolájában: a tanítóképzőben; a megszerzett alapismereteket evidenciában tarthatja; kedvező körülmény erre a népiskola oly sok irányu tantárgya, mindennapi tanulás és tanítása, történelem-tanulmányozás, földrajz, művelődés, alkotmány, a természettudomány sarkigazságainak mindennapi megújítása és az embertan gyakorlati ismerete. Az anyag, a lényeg, a tartalom adva van. Velök foglalkozik majd részleteiben, majd egészében, majd szűkebb térfogatban növényedékei előtt, majd terjedelmesen előkészületében, önmaga tovább képzésében.

Mindezen nagybecsü műveltségü kincsekhez csak a kere-

tet kell megkészenítenie s akkor a társadalom összes józan egyedei nemcsak elismerik, de önszántukból emelik fel a tanítót a művelt osztályok kiváltságolt rendjébe.

A keret, a melyet említünk, igen fontos. Alaknak is mondhatnók; külső színnek is, arcznak, melyen a lélek át-néz a világba, rokonszenvez cselekményeivel, tulajdonságai-val édessé, vonzóvá teszi a hangot, szeliddé a tekintetet, megragadóvá a gondolatokat, felemelővé az eszméket, melyeket a tanító az emberekkel való érintkezéskor kifejez, kijelent.

Főlényiségének érvényre való juttatásába döntő, uralmi befolyást biztosít a finom társadalmi módor, a keret; melyet hosszas finomítás, önérzetes akarattal való törekvés, magasabb eszményképek megfigyelése, természetes követése, el-sajjaitása, önmagára való erőszakolás nélkül való egyszerű, mesterkéetlen kifejezése biztosít számára. Gyakori érintke-zés nemes szellemű egyénnel, többirányú megfigyelése, ismerete a különböző osztályú és rangú személyek magán-szokásainak és egyetemes érvényesítésének.

Sok formát kell megismernie, ezeket jártas, tüprengés nélkül való rögtöni feltalálással alkalmaznia. Ilyenek: a szép, szelid társalgási mód tartalmas és érdekes tárgyról, sőt még a közönséges tárgyaknak is tisztult felfogással, választékos gondolatalakokkal zománczot, fényt, delejerőt kölcsö-nözni. Látogatáskor, köszöntés, szórakozás, utazás, közhelye-ken való megjelenésekor mindenkivel való viszonyaiban azt keresni, azt ragyogtatni erkölcsi szépségében, a mi rokonszenvet biztosít, a mi összefűz mások értékes nagyra-be-csülésével és az igazságot, az aesthetikai és erkölcsi jót sze-retőktől el nem szakít.

A műveltség kiegészítője az illemesség helyes ismerése és gyakorlati megvalósítása, melyet nem elméletileg, nem társalgó kis könyvecskékből, hanem hosszas benne élés a jó érzék és helyes eltulajdonítás alapján vehet a tanító bir-tokába. Szembetűnő irányelvként lebegjen szemei előtt, hogy a mi erkölcsileg rossz, legyen az akár szó, beszéd, gondolat, ítélet vagy cselekmény, az feltétlenül, menthetetlenül illem-

telen is. Ellenben ennek megfordítottja nem mindig igaz, habár annak tartják néha tévedésből az illemlovagok.

A műveltséggel járó tiszta erkölcsi érzéknek romlására, eltiprására törekszik a draszticitás, a beszédben, a társalgásban való aljasság; leplezetlen, undortkeltő, felháborító, nemtelen, érzéksértő, erkölcstelen frivolitás, szellemi depraváció, a gondolkozási módnak absolut megromlása, mely humornak, élcznek, szellemisségnek, kedélyes ötletnek tartja azt, ha hasonlatai, beszéd tárgya, megjegyzései val: mi rejtett, elfedett, a nemesség felé törekvő lelkek előtt utált dolgokra esnek rá. Az ily porban, szemétben tengődő lélek nem kiméli mások, jobb nevelésben részesült gyöngéd érzelmeit, köztisztességre számító jogait s így teszi nyilvánvalóvá belső, javithatlan romlottságát: quod in ore, est in corde; a mi az ajkakon ül, az előbb a szivben lakott.

Az ilyen egyszersmindenkorra elvesztette jogát a szeméremérzethez, a tisztességhez. Romlott. A tanító, ki önismerettel, önmagára és állására eszmélő öntudattal bir, természetét nem szoktatja rá, hogy beszédeben cselekményeiben, szemhordozásában, testtartásában kifejezésre találjon az említett kétesértékű abnormitás, erkölcsi izléstelenség. Kerülni fogja a kétértelmű, fajtalan szellemességet, megemlékezve arról a lélektani benyomásról, hogy jelenlétünkben durva szólás-módunkat, meztelen élczeket megszokták ugyan nevetni az erőtlen, kétszinű emberek, de később a sujtó ítélet épen az ilyenektől ér a legbiztosabban, ezek fogják később félteni elementáris erővel feltörő gyarlóságaitól gyermekeik és az egész ifjuság tiszta nevelését.

Nemcsak női társaságban, de férfi társaságban is őrizze meg finom, nemes érzés, gondolkodás és beszédmódját, mert megbocsáthatatlan tévedés, szerencsétlen agyvelőre mutat az, hogy némelyek a finom beszédmódot, az emelkedett érzésre mutató választékos társalgási rendszert nem tartják kötelezőnek férfi társaságban. Itt és e rossz terv mellett veszíti el sok ember a lélek aranybevonatát, ártatlan üdeségét és sülyed alá azon megvetett állapotba, hogy valami nemtelent más társaság előtt csak azért nem mond

mert még ad valamit a külső illemre ; de belső szándékai, belső életrendszere sympátiroz azon végső frivolitásokkal.

Mikép a ruhánál a szín nagyban hozzájárul a tetszetőséghöz, úgy külső megnyilatkozása a belső szellemi életnek, a mód, a szín, az alak főtényezőkép mutatkozik a művelt ember föltüntetésére. A rengeteg tudás bármennyi szakból csak halott a műveltség ravatalán, ha fel nem támasztják. élő szépséget nem varázsolnak homlokára az Üdvözítő említett lelki gyümölcsei : a szelidség, finomság stb.

Ilyen értelemben kell a tanítónak műveltnek lenni. Értelmét tiszta tudással körülragyogtatni, szívvilágát erkölcsi fénybe vonni. S ez uton édes lesz életpályája, édes lesz öntudatának szava : hogy önmagát is, növendékeit is egykor vissza adhatja a nevelők mennyei eszményképének : az örök Jézusnak.

II.

Az 1897--98. tanév főbb eseményei.

Földes József, a tanítóképző-intézetnek 1883. október 2-ától igazgató-tanára nagyszámu jelenlegi és kibocsátott számos tanítványai, tanártársai és a tanügy pártolói mély fájdalomra hosszas betegség után meghalt 1897. jul. 24-én.

Az igazgatói teendők végzésével az intézet főtanhatósága: az erdélyi püspök ur Ó méltósága, Lakatos Izra tanítóképző-intézeti rendes tanárt bizta meg, ki 1897. márczius 15-étől kezdve augusztus 19-éig, mint helyettes igazgató vezette az intézetet.

Ugyanezen év augusztus 4-én 3035. sz. alatt kelt magas leiratában Gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök ur Ó méltósága segesvári állomásáról Karácsony József középiskolai okleveles tanárt és zsinatvizsgás áldozópapot nevezte ki az intézet igazgatójává, ki augusztus 19-én új állását elfoglalván szeptember eisején vette át teljesen az intézet igazgatását.

Szeptember 2-án a tanári testület megtartotta a tanévet megnyitó értekezletet, mely alkalommal Karácsony József, új igazgató, a következőleg üdvözölte a tanítóképző tanári karát és nyitotta meg a tanévet.

D. a J. Kr!

Mélyentisztelt Tanári Kar!

Krisztus örök tanait egy egészben elfogadni, moráltörvényeit teljesíteni s ekkép a lelket kegyelemmel feldiszeríteni: ez az élet előcsarnokában, a földön hivatása az embernek. Ezeken, mint biztos portákon át belépni Isten házába, keblén véglegesen megnyugodni: ez végső célja az emberiség minden egyedének.

Nekünk, édes jó urak, hitben és tudásban bemutatta tiszta világitásban e leendő hont Jézus Krisztus egyedül igaz anyaszentegyházának nevelése által; minket ez anya váltakozó fájdalmi és örömei között felnevelt, szétpillantva a sok földi pályatéren nem emberi származású, hanem az ő saját foglalkozását hagyta örökségbe, édesen, de nyomatékkal hangsúlyozva: „Praedicate evangelium omni creaturae, . . . non auditores legis, sed factores salvificantur,“ minket az anya szivszorongva utasított felkeresni a lelkeket, oktatni, nevelni s ekkép a legszebb földi pályán, a nevelés pályáján Ő utána indulni, Őt megközelíteni.

Ezen magasan álló eszmének szolgál a helybeli kántortanító képző-intézet 1858 óta, mely egyedül áll a széles terjedelmű erdélyi püspökségben kath. jelleggel, egyedül talán azért, hogy ennek tudatában tanári testülete messzelátó szemekkel, hatalmas hivatáserővel, mintegy emelkedett bérzről szétkiáltva, gyűjtse szárnyai alá a tanítói tisztre hivatott ifjúságot. Sok idő óta intézet ez intézet az egyház és nemzet féltett jövője felett, vezére pár hóval ezelőtt az intézet zászlójával kezében hervadt le a föld csendölébe; kegyelettel, szivem tisztelethevével említem Földes igazgató nevét, legyen is közöttünk e név az imában való megemlékezés feledhetlen neve, minket erre az Ég legtisztább visszhangja int: az Üdvözítő szava.

Édes jó Urak! Miután az intézet elvesztette igazgatóját, Erdély Mélt. Gróf püspökének figyelme igénytelen személyemben kereste meg az utódot s 3035. sz. decretumában ki is nevezett ezen intézet igazgatójává. Én tudva azt, hogy a nevelő-intézet nagyfentosságu fája csak akkor virul tovább, csak úgy lesz virágcsoporttal és érett gyümölcsökkel megdicsőítve, ha gyökerébe, törzsébe és lombkoronájába bőségesen ömledezik át a szeretet harmattengere; én tudva azt, arra kérem Önöket, nyujtsák felém a barátság egyedüli jelvényét, lelkük tiszta bizalmát, felemelő őszinteségét, nyujtsák felém a jóindulat szerető karjait ezen intézetet jól vezérelni, csendes munkássággal erőiben fejleszteni, hitében, móráljában, oktatás és nevelés tudományában az eszménykép felé vezérelni.

Én ezzel szemben hálaaviszonzásképen átnyujtom Önöknek szeretetem legszebb nővérét: összhangzatos, egyetértő munkásságomat; szellemem legjobb gyermekét: cserébe hozni időt, kényelmet, mindent Önök és az intézet felkelő boldogságért.

Édes egyetértés, derült szorgalom legyenek lelkesítő eszméink és ama magasratörő öntudatunk, hogy e földön senkinek sincs szebb hivatása, mint nekünk; emeljük az intézetet ama magaslatra, honnan a vallásosság és erkölcsösség a napnak tüzsugaraként ragyogja be az ifjuság nevelni és oktatni induló szívét, hová villámmal utazó, fénynyel rajzoló korunk okulva tekintszen fel, mint az igazi nevelés és élet példáira.

Bírom Gróf püspök Urunk magas ígérését, hogy ez intézetet anyagi irányban is fejleszteni felvette legelső gondoljainak közé. Ez elég megnyugtató és lelkesítő ránk nézve.

Üdvözlöm önöket Uraim, egy őszinte szerető szív melegeivel; az Úr Jézus nevében az ülést és a tanítást megnyitom.

Szeptember 1., 2., 3., 4-ik napján beiratások.

Szeptember 4-én megtartott a Szent-Ferenczrendi Atyák templomában az ünnepélyes „Veni Sancte“ szent mise-áldozattal, mely alatt a tanítóképző-intézet növendékei énekeltek négyes férfikarban Tima Dénes ének- és zenetanár vezetése mellett.

„Veni Sancte“ után az intézet zenetermében a tanítóképző tanári karának teljes számu jelenlétében felolvastattak az intézet fegyelmi és az internatus rendtartási szabályai, melynek végeztével Karácsony József igazgató a következő beszéddel hívta fel a növendékek figyelmét az intézeti törvényekre és a művelődésre.

Kedves Növendékek!

Egy történelmi képet nyitok fel önök előtt. E képnek 2 arcza van. Egyik mosolygó, a másik könnyező. Isten akkor, midőn még a földön nem vala írásba foglalt törvény, szellemi életköréből aláereszkedett az örökemlékü törvényhozás villámbaborult hegycsucsára. Itt egy férfi álla remegésben. Vára a hatalmas Lény megszólalását. Tíz pontban köre vésett törvényt kap e szavak utánfüggesztésével: „Ki ellenem vétkezik, azt kitörlöm az én könyvemből, ki utaimon jár, az én angyalom vezérelni fogja“ (Móz. II. 22. 23.)

Mi ez, Kedves Növendékek! Semmi más, mint a tizparancsnak születése és ott a bölcső felett való megszentítése, sanctiója. Megáldása a törvényszeretőnek s elvesztése a törvényszegőnek. Amott a mosolygó, itt a könnyező arcza.

Önök előtt felhangzott az intézet fegyelmi szabályzata, törvénye. Tudják-e önök, hogy a felolvasott intézeti szabályok között egy parány, egyetlen pont sincs olyan, mely a tiz parancsból, mint első forrásból, mint anyától nem származnék. Nincs bennök egy gondolat, mely logikai visszavezetés útján ne a tiz parancs örök bölcsőjében ringott volna. Ha ez így van s önök ezt képesek teljes evidenciával belátni, akkor mondják ki önök ismételten az Úr szavát ráalkalmazva önmagukra: a ki az intézet szabályai ellen súlyosan vétkezik, az töröltessék ki az intézet könyvéből; a ki azokat megtartja, azt az Úr angyala fogja vezérelni.

Az intézeti törvény megtartása csirája lesz életök nemes czedrusfájának; hajnala tanítói pályájuk piros pünkösdjének; első virága a gyönyörű tavasznak; édes gyümölcse a gazdag ősznek; örömteljes hírnöke a vonzó kulturának. Miért tárlanak fel a föld összes iskoláinak portái a tanév reggelén? Ezen egyetlen szó uralmáért: műveltség. Két kultura van a világon: erkölcsi és társadalmi. Az erkölcsi kultura széppé, kedvessé, felségesen nagygyá teszi a szívet Isten szeretete előtt, tiszteletreméltóvá a becsületben élő ember előtt. A társadalmi kultura nyájassá, finommá teszi egyedül az ember előtt.

E 2 műveltséget össze kell kapcsolni, mert ez utóbbi az erkölcsi műveltség nélkül olyan, mint a mocsarak éjjeli fénye, tündökölve csalnak a halálba.

A ki a törvényt meg nem tartja, sötétben bujkáló lelkevel kijátszodja, a műveltség legszebb gyémántját ejti a sárba s taszítja magát az intézet fegyelmi székének hármaskörébe: a megintés, a komoly büntetés és az intézet ép testétől való elszakítás elé. A kinek elméje azon jár, hogy ne szeresse a rendet, azt az Isten sem fogja szeretetével kísérni, hanem parancsképen hangsúlyozza a felsőbbeknek: „vágd ki azt a fát.“ „Qui non tenet ordinem, teneatur ab ordine“. Ki a törvényt áthágja, annak feje felé a törvény boszúja kerül. „Lex justo non est imposita“ vagyis magyar szövegben: a törvény az igaz embernek nem teher, hanem édes munkakedv; becsületet ültet el a szívében, hogy később, mint nap a csillagok honában, úgy uralkodhassék tanítói katedráján gyermekcserege felett fénynyel, bölcseséggel.

De Kedves Növendékek! Nem akarok önöknek szívébe a villám félelmével sújtani; nem, hiszen van a szeretetnek, az ifju ambícióknak is varázshatalma. Ezzel akarom átmarkolni egész lelkeket, felemelni bérczmagasságra üde szellemeket.

Van az erkölcsi világrendnek egy szép büszkesége. Tudják mi ez? Undorral fordulni el minden aljastól, minden nemtelenségtől s a szeretet ragyogó arczával fordulni mindenhez, a mi a nemesség, az erkölcsi nagysághoz vezet.

Szétnéztek-e önök a mozgó, a haladó társadalomban. Mily lekötő látvány, mikor egy ifju, egy tanítónövendék magatartásával, nevelésére hivatott műveltségével fellépik a figyelő társadalomban! Hangja szelid, beszédei elragadó tisztaságúak. Azt mondják láttára: kedves, tisztaéletű ember. Kell-e ennél szebb qualificáció. Ki az, ki önök közül ezt el nem érhetné? Elérheti bármelyik s be fogja látni: oh, az az intézet bölcsője volt életboldogságomnak.

Gondoljanak önök vissza szülőik aggodó lelkére, kiknek nincs szebb boldogságérzetök a földön, mint látni gyermekök erkölcsi emelkedését. Gondoljanak önök vissza a magyar nemzet szerepére Európa történelmében. Benne egy élő szobrot látnak állani. Egyik arcán könnyek ömlenek alá ezeréves küzdelmei sulya alatt; a másik derülten néz fel az egekre, honnan a Mindenható feléje nyujtotta jobbját megáldani. Gondoljanak a székely nemzet multjára, ezen hitében s katolikus életerejében erős, mindig hü, konzervatív nemzetre, melynek sarjai vagyunk, s ha e nemzetet szegyen éri nevelésügyi, hitbeli megtántorodásáért, önökre, mint e szegyen szerzőire fog lehullani nemcsak a vád, de az átok is.

Fel tehát, kedves növendékek, beállani habozás nélkül a nagyratörés, az engedelmesség, a szeretet, a tudomány és erkölcsösség levitáinak soraiba; beállani és lépést tartani minden visszavonás nélkül e század óriási versenyével.

Föl! Kezünkben a tudomány, szívünkben az egyetlen igaz hitbölcsesség, az erkölcsök halhatatlan fejedelme: Krisztus Jézus, kinek vezérszelleme ártatlan galambként szálljon ifju szívökre és sugalja önöket éltök utolsó pillanatáig.

Szeptember 6-án megtartattak a javító vizsgák. 7-én a tanítóképző ifjusága ájtatosan felvette a poenitentiartartás szentségét és másnap szeptember 8-án: Mária születés napján épületes példaadással az Oltáriszentségben jelenlevő Üdvözítőt vette magához.

Szeptember 13. és 14-én a magántanulók írásbeli, 16-án szóbeli vizsgái tartattak meg. Okt. 4-én ifjuságunk a tanári karral együtt jelen volt az Ő Felsege nevenapjának alkalmából tartott ünnepélyes szent miseáldozaton.

November 19-én a felséges királyasszony névnapján ünnepélyes szent misét hallgatott a tanári karral együtt az ifjuság.

November 21-én az intézet védőszentjének, Szent Czecciliának tiszteletére és annak megünneplésére, hogy Ő császári és apostoli királyi felsége nemzetünk 10 nagy alakjának szobrokban való megörökítését elrendelte, ünnepélyt rendezett, melynek műsora a következő volt :

1. Hymnusz Szent Czecciliához, zenéjét írta Tima Démes tanár, férfinégyes. Énekli az intézet énekkara, orgonán kíséri Péterffy Béla, III. éves növendék.

2. Szent Czeccilia napján, írta Pálffy Ede. Szavalja Végási János II. éves növ.

3. A czelli bucsu, melodráma, írta Endrődi S., zenejét szerzette Kutnyánszky. Szavalja Zsögön Zoltán II. éves növendék, harmoniumon kíséri Fejér Dénes III. éves növendék, hegedűvel kísérik Tankó Péter, Nagy Árpád, Péterffy Béla és Siklódi Péter növendékek ; férfinégyesben közreműködnek az intézet növendékei.

4. Boldogasszony anyánk, Tárkányi Belától. Szavalja Király István I. éves növ.

5. Király és honszeretet, alkalmi beszéd, tartja Karácsony József tanítóképző-intézeti igazgató.

6. Szózat, Vörösmarty Mihálytól ; férfinégyes, énekli az intézet férfikara.

7. Zengő szobor, Mindszenti Gedeontól. Szavalja Nagy Árpád III. éves növendék.

8. Népdalok, énekli Gál Mihály II. éves növendék, harmoniumon kíséri Tankó Péter II. éves növendék.

9. Monolog. Előadja Meisel Rezső III. éves növendék.

10. Népdalegyveleg, férfinégyes, énekli az intézet férfikara.

A műsor vezetője : Tima Dénes tanár.

Tanítóképzőnk ezen ünnepélyének sikeres lefolyásáról további munkálkodásra buzdító lelkesedéssel és a legteljesebb elismeréssel emlékeztek meg a hírlapok, melyek közül megemlítjük a „Magyar Államot“ és az er-

délyi „Közművelődést.“ Ez utóbbi a többek között azt írja : „Vallásos, hazafias és az intézet életét jellemző ünnepély volt ez. A vallásos költészet és ének egyes elragadó darabjaiban az ifju lélek belső nemesebb megindulása oly találó kifejezésre jutott, hogy mindnyájunkat magával ragadott. Tima Dénes tanár ur a szent Czeccziliához irt hymnust művészi nagy kompozícióval zenésíté és adatá elé. A derék tanár ur igen szépen remekelt a „czelli bucsu“ melódráma előadásában is. Az alkalmi beszéd : Király és honszeretet. melyet Karácsony József mondott“ a következő :

Király és honszeretet.

Nem tudom, vajjon a lángész nagysága, vagy a kebel szépsége lehelte-e a francziák méla királyának, XIV. Lajosnak ajkaira ez evangéliumszerű szavakat, melyek valahányszor eszembe jutnak, mindig meghatnak, lelkembe nyilalnak s aztán elszomorítanak ; szavai im így hangzanak :

Isten ! Mily hév, mily küzdelem ;
Két lény uralg szívem fölött,
Isten s hazám minden előtt.

Ez eszme a trónon született ; egyik karjával az égre mutat, a másikkal a földre, azért oly szép ; nem akart meghalni, hisz fájt volna neki visszavonulni a földről, fájt volna neki bucsut venni a koronától, hisz ennek fényében jelent meg először a bus földön s itt akart otthont kérni ; nem halt meg a felséges eszme, hisz megjelent másodszor is, megjelent szept. 25-én felséges királyunk lelkében s megszülte nekünk az Isten és honszeretet legszebb földi gyermekét : a tizek szobrát.

Ha szobrász volnék, e tiz szobrot én készíteném s erős vésőcsapásokkal vésném rá talapzatukra, Isten s hazám minden előtt.

Ha költő volnék e tiz szoborról egy fenszárnyaló ódát írnék s homlokára tűzném e nagyszerű műnek : Isten s hazám minden előtt.

Ha elragadó szónok volnék, szavaim villámerejével járnám át a magyar haza minden fiának, valamennyi leányának szívé, fölemelném, elragadnám a végtelenbe ; föl-

emelném, elragadnám a boldog tulvilágba : Isten országába s megmutatnám a vallásos élet örök menyegzőjét ; — aztán megfordulnék, visszahoznám a földre s itt elengedném ezen bucsuszóval az ég és föld gyönyörű összhangjával : Isten s hazám minden előtt.

Felséges királyom ! Olyan a lelked, mint a hajdani székesegyházak belseje : ivei alatt megszépülnek a könyörgő szívek, megkönnyebbülnek a szenvedő lelkek, fölszáradnak a könybeborult szemek ; oltára előtt megjelennek a szelid angyalok, glóriát énekelnek a békehírnökök, de künn tornya csucsán, falai oldalán bus komolysággal pihennek a századok árnyai.

Nekem oly édes a templom szentélyében gondolkozni, elmélkedni, titkait kutatni, zajongó keblemet elcsendesíteni : engedd meg felséges királyom, hogy szeretetem e templomába, mely a te szived, egy pillanatra belopózhassam s a tiz szobor fölállításának szülőanyjával megismerkedhessem.

Leszállok, csendesen — mintha kápolnába szállnék le, — kopogás nélkül haladok rajta keresztül.

Ott találom ez elmélkedést :

Az emberi élet oly rövid, elsuhan, mint hab ; olyan, mint a villám, mely megcsillan az éjben, aztán eltűnik, miféle szellem, a mely nem világít, nem ragyog ; a jótétemény a nagy szellemek költészete, mely leírhatatlan, mint a szeretetnek minden hajnala, a vallásos lelkek csoportosítanak, összpontosítanak, alvókat ébresztenek, kiterjesztik gyönyörű karjaikat, melyeknek egyikére Istenszeretetet, másikára honszeretetet látok fölszállani. E gondolatok szülék meg Magyarországnak a tiz szobrot.

Alhatnék-e tovább Szent Gellért, a vértanu püspök pirosuló párnáján, saját véréen ; sirhalmán : a Gellért-hegy sziklaormain !

Hallgathatna-e tovább a hiboros Pázmány, kinek szavai annyi kebelzajongást, kételyt, üres ábrándot csendesítettek le ; elrejtőzhetik-e nemzetünk arcza elől Bocskay és Bethlen fejedelem, Pálffy parancsnok, a Nevtelen, Verbóczy, Tinodi, Zrínyi és a nagy Hunyadi János.

A buvár leszáll a tenger gyöngyei után az oczeánok mélyére, ugy felséges királyunk is leereszkedik a századok letűnt mélyére, itt a csendes kriptában véges végig keresgél az Isten és honszeretet gyöngyei után, fölhozza őket, szobrokba önti s odaállítja ama nemzet szeméi elé, melyet szeret szenvedélyesen, feledhetlenül ; szeret szenvedélyesen, hisz szívárványt támaszt nemzete kék mennyezetén, mely

szellemében ~~nem~~ szeretjük a hazát, az egyházat. Minden nemzeti erénynek szobrot emel a fejedelmi kegy; szobrot az igazság, a jogérzelem erényének, az önfeláldozásnak, a hősiességnek, a költészetnek, a hazaszeretetnek és a valóságosságnak.

Ezen erények között, mint égi Királynő kel föl a valóságosság erénye és csillagkoronaként tüzi fejére a többi erényeket, mert a hol a helyes, mély, öntudatos vallásosság föllép egy szívben, ott csendes szerénységben, bájló erőben hajtanak szívós gyökeret az erények hosszú sorozatban; de a hol a vallásosság hiányzik, ott lehet merészség, fanatizmus, makacosság, de honfui erény soha; tisztesség, becsületesség, erkölcsi, nemes becsesel soha.

Uratok bennetek Hunyadi imáját és honszeretétét vágyik megörökíteni, ki diadalai mámorában, nagy lelke öntudatában kis gyermekként borult a kereszténység jó Istene elé meghódolni, meghálálni létét, szerencséjét, fájdalmait.

Oh, ki látta valaha e nagyokat, e hősöket a vallás és honszeretet erényeiben megdicsőülni, csillagok gyanánt a magyar nemzet égboltján áthaladni; oh ki látta Zimonyban a legnagyobb vallás és honszerető Hunyadit szüz Mária kápolnájában áldozni, az Oltáriszentségtől átszellemülve elbucsuzni a világtól és így szólani magyar unokáihoz: miért mondjátok, hogy kár egy nagyvezérnek, egy vallásosságtól lángoló szívnek meghalni, — oh, a ki ezt átérzi, az tudja, mit keresünk e véremszerzett földön, tudja, hogy a szívnek egy ünnepélyes órája van e világon s ezt akkor érte meg, mikor odahajol imazsamolyához, mikor odasimul hazájához.

A vallás mellett a kereszt, a hon mellett a kard éle csillog; de a kard éle dirib-darabokba szakad, ha a kereszt végtelen erejével nem védi. Ha az ész átmarkolja az egyház minden élő szavát, ha a szív belefogózik erkölcstanának minden koronájába, e szép pillanatában fölkiálthat mindkettő: honszerető vagyok! Fölkiálthat a nő, az anya: honszerető vagyok, mert erkölcstisztelő leányokat, hitszerető fiukat nevelek Istennek és hazának egyaránt; fölkiálthat a férfi tiszteletreméltó büszkeséggel, világegyházam s magyarságom: nem tértem ki kötelességeim elől; hitemből mitsem tiportam el; hazámat nem szavakkal, hanem erőm föláldozásával, családom, embertársaim boldogításával szolgálom.

Hisz egyház és haza két ikerfa, melyek ugyanazon szeretetből táplálkoznak;

két szárny, melyek lassu biztonsággal emelnek ki a sötétségből; két kar, melyek átölelve ragadnak Isten felé; két hur, melyeken eljátszhatjuk örömeink és fájdalomaink legszebb dallamát.

Ha némának születtem volna, ugyis ma meg kellene szólalnom, ha halálos ágyon vergődném is, ma föl kellene kelnem, hogy ez intézet örökségét, a növendék ifjúságot odavezessem a dicsőségesen országló felséges király elé hódolni, megköszönni szeretetének művét; odavezessem a tiz szobor lábaihoz s kérjek tőlök az Isten és honszeretetből oly világló szikrát, melyet se szenvedés, se fájdalom, se halál ki ne olthasson s hogy ott, e szobrok előtt kérjek királyom napjaira derűt, országára dicső jövődöt, hogy e nemzet, rátekiutva a tiz szoborra, el ne feledje soha az Isten- és honszeretet bájló szépségét ezen a földön.

Istenem, áldd meg a királyt, oh áldd meg!

Deczember 7-én az ifjúság meggyónt és 8-án: Mária Szepiótelen fogantatása ünnepén az Oltáriszentséghez járult.

Deczember 18-án az igazgatóság előterjesztésére Balló István okl. középiskolai és Kassai Lajos szintén okl. középiskolai rendes tanárokat Püspök ur Ó méltósága előbbi állásuk fentartásával alkalmazza a tanítóképzőnél tanárokul.

Az 1897—98. tanév első félévi vizsgái januárban a következő sorrendben folytak le:

Január 21-én az előadások megszűntek.

Január 24-én hittan, zene, hegedü az I., II., III. osztályban. 26-án nevelés és módszer az I., II., III. osztályban, földrajz az I., történelem a II., III. osztályban, alkotmány a III. osztályban. 27-én magyar, német a I., II., III. osztályban, természetrajz az I., II., vegytan a III. osztályban. 28-án mennyiségtan és testgyakorlat az I., II., III. osztályban. gazdaságtan a III. osztályban. 29-én a magántanulók írásbeli vizsgája, 31-én szóbeli vizsgája. Febr. 1-én osztályozás, 2-án osztályozás kihirdetése, 3-án a második félévi előadások megkezdése. Az első félévi vizsgákon Karácsony József igazgató elnökölt; megjelentek: Murányi Kálmán, kerületi főesperes és Szabó Géza kir. tanfelügyelő urak.

Febr. 2-án, Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén megalakult intézetünkben az „Élő rózsafüzér társulata,” mely

alkalommal Kovács Gergely áldozópap és intézeti hittanár feledhetlen, az elragadtatásig emelkedő vallásos ihlettségű beszédben dicsőítette Üdvöztünk édes anyját és vezette az intézet ifjuságát a szent Szüz lábaihoz. Az ifjuság e napon 3-szor vegzte szent gyónását és áldozását.

Püspök ur Ő méltósága, ki a társulat megalakulásának eszméjét belső örömmel üdvözli és helybenhagyja, ugyanezen alkalomból kelt főpásztori leiratában Kovács Gergely hittanárt kinevezi a tanítóképző-intézet rendes exhortatorává s 60 frt évi honoráriumát kegyesen felemeli évi 120 frtra; s a társulat költségeinek fedezésére 15 frtot utal ki sajátjából. Ekkép intézetünkben az oly annyira mellőzhetlen exhortatori tisztség szerveztetik a vallás-erkölcsi élet nagyobb fellendülésére.

Febr. 3-án részesül 4 szorgalmas növendék a Püspök ursajátjából adott 30—30 frt összesen 120 frt ösztöndíjban.

Febr. 15-én a tanári kart az ifjussággal együtt megrázó fájdalom éri Kovács Gergely hittanár halálának hírére, ki rövid szenvedés után az Urban elaludt. Benne az intézet elvesztette az ujjannon megalakult és általa szervezett „Élő rózsafüzér társulat“ vezetőjét, első exhortatorát, a jeles képzettségű papot, lelke egész erejével, szive végtelen melegével a tanítóképző-intézet jövőjén fáradozó hittanárt, rokorszenves jó barátot és szerető atyát. Temetésén a tanítóképző intézet tanári kara és ifjúsága könnyezve jelent meg s csendes bánattal helyezte Koporsójára szeretetének és bucsujának jelvényét; a gyászkoszorut; némán fokozódó megtörtséggel hallgatta meg koporsója mellől a halotthoz méltó gyászbeszédet, melyet Kassai Lajos tanár és jó barát szónoki talentummal s a szenvedést átérző meghatottsággal mondott el a megboldogult tanártárs felett.

Febr. 18-án a tanári kar és az ifjuság megjelent az elhalt Kovács Gergely hittanár lelke nyugalmaért felajánlt engesztelő szent mise-áldozaton.

Február 27-én P. Bálint Ágoston áldozópap és volt borszéki adminisztrátor kineveztetik a tanítóképzőhöz hittanárnak, ki február 28-án elfoglalja a hittanári tanszéket.

Márcezius 13-án intézetünk a következő programmal ünnepli meg Ő Szentsége XIII. Leó Pápa áldozópapságának 60-ik, koronáztatásának 20-ik évfordulóját :

I. Dél előtt 10 óraker ünnepélyes hálaadó szent mise-áldozat Te Deummal, mely alatt az intézet növendékei énekelnek négyes karban.

II. D. u. 3 óraker a következő műsor veszi kezdetét az intézet zenetermében :

1. Hymnus a Pápaért, szövege Mindszenti Gedeontól, dallama és zenéje Tina Dénes, tanítóképző-int. tanártól ; férfinégyes éneklük a növendékek ; orgonán kíséri Fejér Dénes, III. éves növendék.

2. Alkalmi beszéd, tartja Kassai Lajos, tanítóképző-intézeti tanár.

3. Teremtés, Guzmitstól, éneklük Ambrus Kálmán, II. éves és hármoniumon kíséri Vágási János, II. éves növendék.

4. Pápai gyémántoltár, Rosty Kálmántól, szavalja Nagy Árpád, III. éves növendék.

5. Fohász a magyarok nagy Asszonyához.

A pápa által a magyaroknak ezen czim alatt adományozott ünnep alkalmából szövegét írta és Gyrovetz zenéjére alkalmazta P. Tina Dénes. Kettős férfi hangra éneklük Gál Mihály és György Béla. II-od, hegedüvel közreműködnek : Tankó Péter II-od, Nagy Árpád III-ad éves növendékek ; hármoniumon kíséri Péterffy Béla III-ad éves növendék.

6. XIII. Leó Koltai Virgiltól, előadja Zsögön Zoltán, II-od éves.

7. A vándor vasárnapja, Kreuzertől. Férfi négyes, előadják az intézet növendékei.

Az alkalmi beszéd, melyet Kassai Lajos tanár tartott a következő :

Mélyentisztelt közönség !

Ha boldogító érzés tölti el szivünket, midőn tisztelettel adózhatunk azon polgártársunknak, ki anyagi áldozatával néhány szenvedőnek könnyeit letörölte ; ki buzgalmával egy társadalmi intézményt virágzásnak indított ; ki lángelméjével egy egész országra fényt derített : vajjon a lelkesedésnek mily magas foka, az örömmek mily áradozása, a

tiszteletnek mily teljessége kell, hogy nyilvánuljon akkor, midőn azt a férfit ünnepeljük, kinek szeretete és atyai gondoskodása mint az öt világrészre kiárad. Mert valóban, szentséges atyánk nem Rómáé, nem Olaszorszáé s nem is Európáé, hanem az egész emberiség rajongó szeretete mondja őt magáénak. 1878. márczius 3-án illesztették fejére a pápai hármaskoronát és attól a pillanattól fogva *Pecci Joákám XIII. Leó* néven a világ királya. Király földi ország és fegyveres hatalom nélkül; királya a lelkeknek, királya a szíveknek.

Nincs senki a világon, kinek koronája oly sulyos és egyszersmind oly ragyogó volna, mint a pápai tiára.

Nagyon sulyos ez a korona, mert tulajdonképen a megmérhetlen gondok és szenvedések tövis-koronája. Ez díszítette egyházunk isteni alapítójának fejét, ez alatt vérezett el az első pápa, szent Péter, ezt hordozták utódai, a kik közül igen sokan mártirhalált, kínzást, börtönt, száműzetést, és mindannyian erőszakot, igazságtalanságot, gyanúsítást, rágalmozást és hálátlanságot szenvedtek az igazságért.

És ez ünnepelt XIII. Leónak, a 263-ik pápának koronája is csak tövis korona? Nincs kivétel. A ki a világkirályság trónusának első lépcsőjére lépett, az nagy fájdalmak, alig elképzelhető gondok és örökös fáradalmak országába jutott.

Igaz, hogy XIII. Leót még egyszer sem rohanták meg fegyveres poroszlok, mint Symmachust; kietlen szigeten nem kellett éheznie, mint Sylveriusnak; hajánál fogva sem hurczolták ki a templomból, mint Vigiliust; de azért még is hordozta es hordozza a töviskoronát, mert, ha egyéb nincs, csak maga a gondolat, hogy több mint háromszáz millió kath. lélekről kell számolnia és ennyi felett kell a legfőbb tanítói és felügyelői tisztet gyakorolnia, oly gazdag forrása a mindennapi aggodalomnak és nyugtalanlásnak, minőről a föld legnagyobb birodalmainak fejedelmei is alig birhatnak némi fogalommal.

Mennyire fájhat a szentséges Atya szívének, midőn látja, hogy Ázsiában vagy Afrikában a hittérítésnek virágzó telepei egy szomorú napon a félrevezetett és felbőszült tömeg dühének esnek áldozatul; vagy pedig, midőn azt kell tapasztalnia, hogy épen azon nemzeteknél, melyek egykor a kereszténység védői voltak, oly vallásellenes törvényhozás és kormányrendszer üti fel fejét a szabadelvűség színe alatt, mely sovár szemekkel tekinget az egyházi javakra, megnyirbálja a katolikusok jogait és erőszakos eszközökkel fojtja el a kath. meggyőződés nyilvánulását.

Nem töviskorona-e az, hogy Európa ker. fejedelmei még mindig késnek azon fiui kötelesség teljesítésével, hogy a szent atyát visszahelyezzék szent Péter örökségébe, abba a jogos birtokba, melyet a pápaság bőkezű keresztény fejedelmektől nyert s a melytől azt a kereszténytelen szellemű forradalmak megfosztották.

1891. óta a pápa fogoly, mint valami számüzött él saját országában s az egész világon élő kath. hívek önkényes adományából, az ugynevezett Péter-fillérekéből tartja fenn magát, a hittérítőket s azt az óriási hivatalos testületet, a melyhez képest a legnagyobb európai államok miniszteriumai csak halvány árnyékoknak tekinthetők.

Tehát XIII. Leó koronájának is vannak tövisei; az ő feje is vérzik.

És honnan van, hogy ő, a 88 éves aggastyán, husz év óta hordja ezt a rettenetesen súlyos koronát s még sem roskadt össze annak terhe alatt?

Onnan, hogy a koronának a mily nagy a terhe, talán még nagyobb a dicsősége, fénye ragyogása.

Ugyan, a földnek melyik uralkodója mutathat dynastiájának tizenkilenc százados multjára?

Nincs más intézmény, mely vissza vinné az elmét abba a korba, midőn a pogány áldozat füstje a Pantheonból szálla fel. A legbüszkébb királyi házak csak tegnapiak a főpapok leszármazásával összehasonlítva. E leszármazást szakadatlan láncolatban nyomozhatjuk vissza attól a papától, kit most ünneplünk, addig a pápáig, ki Pipint a XIII. században kente fel, s Pipin korán sokkal feljebb terjed e fenséges dynastia, egészen Péterig.

„Nem is láttunk jelenséget, mely oda mutatna, hogy hosszú uralmának vége közeledik. Ő látta kezdetét minden kormánynak és minden egyházi intézménynek, mely jelenleg a világon létezik. . A pápaság áll. Nem hanyatlásban nem mint puszta régiség, hanem telve ifju életerővel.

Az emberi szellem különösen négyszer támadt fel az egyház hatalma ellen. Kétszer tökéletesen győztes maradt az egyház, kétszer kegyetlen sebekkel jött ki a csatából, de az életerő még mindig hatalmas volt benne. S ha elgondoljuk a rémitő támadásokat, melyeket tulélt, azt kell hinnünk, hogy a pápaság tuléli a most virágzó államokat és teljes erővel fog állani akkor is, midőn az utazó a Temse hidjáról Sz. Pál templomának romjait fogja rajzolni.“

Igy elmélkedik s ezt jósolja az angoloknak egyik ki-tűnő protestáns tudósa, Macaulay.

Ugy van, m. t. közönség! a pápaság többször látszott halottnak s el is temették, de csak rövid időre, mert e szózat tört ki a sirból: a pápaságot keresitek? feltámadt, nincsen itt, ime a hely, a hová tették őt.

Ez az örökös szenvedés és látszólagos halál s ez meg a meg-meg ujló feltámadás teszi ragyogóvá a pápai koronát, elviselhetőkké a gondokat s gyönyörűségekkel a terheket.

Kell-e említenem, hogy multban és jelenben minő fényt áraszt a pápai koronára a legnagyobb és legszebb lelkek millióinak köztudata és az irodalmi nyilvánosság előtt tett vallomása, hogy a tudományoknak, költészetnek, zenének, festészetnek, szobrászatnak és műépítészetnek századokon át a pápák voltak a legönzettelenebb és legbőkezűbb pártolói.

De XIII. Leó koronáján nemcsak az a fény ragyog, melyet a hosszú és dicsőséggel teljes multból örökölt, hanem egyéni tulajdonaival és 20 évi működésével új sugarakat tüzött az amugy is vakító fényesomóba.

Majdnem a szentség magaslatáig emelkedő feddhetetlen elete; költői szárnyalású fenkölt lelkülete; a tudományok iránt való lelkesedése; a sötétségben tévelygő, a rabszolgaságban sinylődő és az anyagi nyomorban szenvedő emberek iránt való mély részvéte; a társadalmat felforgatással fenyegető szocializmus ellen való komoly fellépése s végül államférfiúi bölcsesége mind oly tulajdonok, melyek az embereket ellenállhatatlanul vonzák a pápa iránt való tiszteletre. Poroszországban megszüntette a kulturharczot, Svájcban véget vetett az egyházüldözésnek s Oroszországban legalább egyelőre türhetőbbé tette a katolikusok helyzetét. A világ bámulva szemléll páratlan diplomáciai ügyességét. Kormányzása alatt évről-évre annyira emelkedett a szentszék tekintélye, hogy Német- és Spanyolország egy birtokjog miatt közöttük kitört viszálykodásban, Poroszország egy nagy fontosságú hadi törvény megszavaztatásánál, Angolország az irországi zavarok lecsillapítására ítéletért és tanácsért XIII. Leó bölcseségéhez folyamodott.

M. t. Közönség! Boldog volnék, ha azokkal, miket a pápai korona töviseiről és dicsőségéről előadtam, sikerült volna Önök szívében fokozni a szent atya iránt való tiszteletet, gyermeki ragaszkodást, tántoríthatatlan hűséget s felébreszteni azt a vágyat, hogy a Hargita ormáról délfele szálló felhők szárnyán küldjenek a fogoly aggastyánnak egy szives üdvözlötet. Szerencsésnek érezvén magam, ha egyszerű beszédemmel annak világos tudatát ujitottam volna fel, hogy Önök katolikusok; hogy katolikusnak lenni nem

szégyen, sőt szerencse és dicsőség; hogy önök annak az egyháznak gyermekei, melyet tizenkilencz század küzdelme edzett és tisztított meg s a melyen a pokol kapui sem fogtak erőt venni soha.

Ápril 4., 5., 6-án megtartotta intézetünk a husvéti szent gyakorlatokat, meggyónt ötödször és az oltári szentséget magához vette; a szent gyakorlatok rendje ez volt:

Ápril hó 4-én d. e. 7 órakor szent mise hallgatás; 8 órakor: a) Ének: „Könyörülj Istenem.“ b) Elmélkedés: „Isten irgalmasságáról.“ c) Ének: „Bánat fogja el szivünket.“ d) Felolvasás: „Kempis IV. könyvéből.“ D. u. 3 órakor: a) Ének: „Bu s fájdalom szivemet.“ b) Elmélkedés a „bűnbánatról.“ c) Ének: „Ah félek, rettegek.“ d) Felolvasás: „Kempis IV. könyvéből.“ e) Ének: „Oh szeretet szent emléke.“

Ápril hó 5-én d. e. 7 órakor szent mise hallgatás; 8 órakor: a) Ének: „Keseregve jönnek oh Atyánk.“ b) Elmélkedés a bánatról. c) Ének: „Oh mély titku szeretet.“ d) Felolvasás: Kempis IV. könyvéből. e) Ének: „Bűnös lélek ide siess.“ D. u. 3 órakor: a) Ének: „Keresztények sirjaitok.“ b) Elmélkedés a gyónásról. c) Ének: „A keresztfához megyek.“ d) Felolvasás Kempis IV. könyvéből. e) Ének: „Oh szentséges, oh kegyelmes.“ f) Szent gyónás.

Ápril 6-án 8 órakor: d. e. a) Ének: „Hol vagy én szerelmes Jézus.“ b) Elmélkedés az elégtételről. c) Ének: „Álla a keserves Anya.“ d) Szent olvasó. e) Téged Isten dicsérünk. f) Szent mise hallgatás és az oltáriszentség vétele.

J e g y z e t: A szent gyakorlatok ideje alatt minden zajos foglalkozás ide s tova járás tiltva van.

Ápril 24-én intézetünk a 48-iki törvények szentesítésének emlékére ünnepélyt rendezett a következő műsorral:

1. Hymnus; énekli az intézet férfi kara.
2. Ápril 11-én felolvasás, tartja: Lakatos Izra tanár
3. „Ébresztő“ Bajza J.-től, szavalja Bakó Károly III. éves növendék.
4. Soló; énekli Ambrus Kálmán II. éves, harmoniumon

kiséri Gál Mihály; hegedűn: Nagy Árpád III. és Tankó Péter II. éves növendékek.

5. „Apotheosis“ Bajza I.-től, szavalja Zsögön Zoltán II. éves.

6. Szózat, énekli az intézet férfi kara.

Lakatos Izra tanítóképző-intézeti tanár a következő hazafias beszéddel emlékezett meg a magyar szabadság korszakáról:

Ápril 11.

Ha hazánk félszázad előtti alkatasaira gondolok, úgy érzem, hogy az a fény, mely akkor hazánk egén tündökölt, sokkal magasabb, sokkal dicsőbb, mint azt igénytelenségem kifejezni, leírni tudná, és hogy 1848-at emlékcinkbe ke lőkép visszavarázsoljam: erre ihletettebb ajkak kelleneek.

De ma nekem is több jogom van a szóhoz, mert érzem, hogy szívem ma azon idők eszméiért erősebben dobog, és hogy ma e nagy alkotások törvénybe való iktatása és szentesítése dicső emlékcinek áldozni kötelesség.

Ma, tisztelt ünneplő közönség, nagy időkről kell emlékeznünk, mert akkor született meg nekünk a szabadság és csak 1848-nak köszönhetjük azt, hogy ma nyelvünkben élünk; és hogy azon viharok után, melyek akkor hazánk fölött elvonultak, ma derültebb az ég fölöttünk, csakhogy a költő szerint: Égve honért bizton nézzen előre szemünk!

Tehát az 1848-ik évvel hazánk történelmének új korszaka nyílt meg: azon idő, melyben a világ a Magyar nemzetet, fájdalom, az ágyuk tüzének világánál kezdi megismerni.

Bemutatja magát az egész világnak mint olyan, mely megtámadott alkotmányáért, szabadságáért élet-halál harcot vív és világ-részünk részvétlensége s a reá omlott északi hatalom súlya alatt vérzik el küzdelemben.

Mincek nevezhetném ezen időt: mondhatnám a dicsőség korszakának, mert 1848 emelte a nemzetet azok sorába, kikről a történelemben lelkesülés nélkül nem is beszélhetünk; mert akkor már a Magyar nemzet a kor haladása, a civilizáció magasabb eszméinek felfogására teljesen megérett; örökre emlékezetes idő egy nemzet életében, melyben beigazolta azt; miként kell a szabadságért, alkotmányért, az igazságért élni és meghalni.

Ez isteni parancs, hisz az Ő isteni gyermeke is: Krisztus a szeretet legnagyobb hőse az igazságért halt meg; ezért haltak meg dicső vezéreink, ezért szenvedtek apáink, ezért kellett a szabadság véres zászlóját meghordozni.

Most, midőn szabadságharcunk ötven éves évfordulóján ünnepet ültünk, nézzük meg, hogy vajjon azon dicső kor vívmányait mennyiben bírjuk: megvannak-e ma alkotmányos életünkben az 1847/8-as országgyűlésen hozott alaptörvények: felelős képviseleti kormány, népképviseletre fektetett országgyűlés, s polgári egyenjogúság és a köztelherviselés; szólás, sajtó- és tanszabadság stb., megvannak-e azon kellékek, melyek egy szabad nemzet életének föltételei; szóval, élvezzük-e gyümölcsét a szabadság azon fájának, melynek gyökereit vérünkkel áztattuk; a talajt a háboruk viharai alatt hordottuk össze s védtük annyi időn át, nehogy valamely áromlat fagyos szele lesszaggassa virágait.

Ezekre a felelet csak az lehet: sok be van tartva, de még sokkal több van, minek beteljesülését várnunk kell.

Mélyen tisztelt ünneplő közönség! az alkotmányos szabadságnak katekizmusa van: igazságot magában foglaló alaptételekkel bír az, melyeket szigoruan be kell tartani, lelkünkbe bevésni úgy, hogy szívünk minden dobbanása csak e tant hirdesse; tanítsa meg a nemzedéket azon föltételekre, melyek a jövő átöröklésére szükségesek.

Kiktől tanulhatták volna meg jobban a föltételeket, mint azoktól, kik a tant megirták s a harcz mezején vérükkel megpecsételték.

Oh mily dicső neveket kellenc itt felsorolnom, történetünk e nevezetes korszaka össze van forrva; kik mint apostolok részint az országgyűlésben, részint a haza különböző részeiben hirdették a szabadság szent evangéliumát, egy nemzettesté forrasztva össze a különböző elemeket, — megtanítván őket a szent szabadság hitének felvételére; — vagy a kik mint vértanuk az Ég a legszebb adományáért: a szabadságért hordozták körül a világ boldogságának legszobbb, legszentebb jelvényét a keresztet.

Keressük föl ma félszázados emlékeinknek kegyhelyeit; a megdicsőültek sirjait, s miként Mózes, mielőtt az égő csipkebokorhoz ment volna az Ur szavát megérteni, saruit leoldotta és szent borzalommal eltelve földre borult: úgy mi is tiszta érzelmekkel közeljünk azon kegyhelyekhez, mert uraim, szent mindig az a hely, a hol nemesebb érzelmek forrásai fakadnak föl!

Tegyünk áldott poraik fölött ünnepélyes fogadalmat, hogy mindig igaz követői leszünk elveinknek: esküdjünk meg, hogy méltók leszünk nyomdokaikat követni; kérjük őket ma különösön, hogy égi magasságukból gyakran nézzenek ránk, szellemeik örökdenek mi rajtunk, kik érezzük, hogy elhagyatottak vagyunk; fegyvercinket a lenyügözés rozsdája marja: karunk izmai nem eléggé edzettek: érezzük lesújtó gyarlóságunkat.

Ti dicső honvédek; kik tényezőök voltatok a nagy időben, kik egytől-egyig megálltátok helyeteket a harczy sorokban, kiket a félszázad után ma is, mint nemzetünknek annyi élő oszlopaikat tiszte-

lünk: gyermekeitek között oktassátok hazaszeretetre kiáltatok ránk, ha az igaz utat eltévesztenők: vigyázzatok, nehogy szédelgő gyarlóságunk megszegyenítse neveiteket!.

Mélyen tisztelt vendégeink! a történelem azt igazolja, hogy minden nemzetnek, ha csak önmaga nem mond le az életről, időnkint alkalom nyílik önnáló életének berendezésére.

Nekünk éppen ez az idő kedvező: alkalmi életünk fejlődését azon alapra fektetni, melynek ünnepét üljük ma is.

Ezért szükség tisztelt ünneplő közönség, a hazaszeretet lángját magasra, magasabbra gyujtani; a multa vissza-visszatekinteni, hogy abból erőt merítsünk a jövőre: ezért kell az ilyen napokon mint ma is, hazánk sorsáról gondolkozni.

S ha elég erősek vagyunk a zászlót magasra emelni, miért ne tennők azt, hisz „Mégfogya bár, de törve nem, él nemzet e hazán“, miért ne élneink szabadon, mint őseink, kik 1848-ban a szabadságért elvetett magvak kikelték már; a földé vérrel áztatott szentföld s meghozta gyümölcseit: nézzetek szét a magyar földön mindenütt, látni fogjátok azokat, látni fogjátok emlékéit e mai napnak; nem jogosult-e tehát most hazaszeretetünknek ünnepélyesebben is kifejezést adni.

Sorakozzék ma érzelmeivel minden ember! gondolataink, kívánataink olvadjanak, forjanak össze mint a szikla, melyen aztán a pokol kapui sem fognak erőt venni!

Föl a szabadság zászlójával! Ki versenyez ma; ki lesz az első, ki veszi át, ki emeli azt magasra, ki tartja magasabban, midőn az idő erre hív föl; ha kondul a vészharang, ha az ágyuk földet rázó hangjai fogják osztani a parancsokat!

Ily érzelmekre hív föl mélyen tisztelt vendégeink a félszázad emléke, ily lelkesültség rendez Magyarországon ünnepélyt, nemes ifjuság! midőn a mult emlékeit fölleveniti s át adja a jövőnek, az ifjuságnak, hogy őrizze meg azt; átadja különöskön a tanítóknak, hogy növendékeikkel a hazaszeretetet, vallás és szabadság vértjeivel fölfegyverkezve neveljék magyar hazánknek és hogy mindig éljenek lelkünkben a költő szavai midőn a hazájáért küzdő ifju így bucsuzik Anyjától: „Ha meghaltam s testemet földik a honnak romjai, akkor ne kiméld könnyeidnek záporát, gyászold, sirasd az elveszett hazát, ne engemet ó hon, ó nemzetem, e könnyeket is tenéked szentelem“!

III.

1. Főtanhatóság.

Az intézet főtanhatósága az erdélyi püspök: *Méltóságos és Főtisztelendő Gróf Majláth Gusztáv Károly Ó kegyelmessége.*

2. Főtanfelügyelő:

Nagyságos Gergely Ignác székesegyházi kanonok ur.

3. Igazgatóság és tanári kar.

Folyó szám	Nevek	Tantárgyak	Heti órák száma
1	KARÁCSONY JÓZSEF, okl. rendes tanár, Erdély egyházmegyei zsinatvizsgás áldozópap, igazgató.	Tanította: 1. Nevelés-tant I., II., III. osztályban. 2. Módszertant I., II., III. osztályban. 3. Magyar nyelvtant I. osztályban.	14
2	LAKATOS IZRA, világi, rendes tanár, az I-ső osztály főnöke.	Tanította: 1. Alkotmány-tant a III. oszt. 2. Meny-nyiségtant az I. II. III. o. 3. Természetrajzot I. II. 4. Természettant III. o. Gazdaságtant III. Vegy-tant III. Német nyelvet I., II., III. osztályban.	22
3	P. TIMA DÉNES, szent Ferencz-rendi áldozópap, h. tanár, III. oszt. főnöke, önképzőköri elnök.	Tanította: 1. Földrajzot az I. oszt. 2. Történelmet a II. III. oszt. 3. Zenét az I., II., III. osztályban.	20
4	P. BÁLINT ÁGOSTON, szent Ferencz-rendi áldozópap, hittanár, a II. osztály főnöke.	Tanította a hit és erkölcs-tant az I. II. III. oszt.	6
5	KASSAY LAJOS, áldozópap, gymn. okl. rendes tanár.	Tanította a magyar iro-dalmat a III. osztályban.	2
6	BALLÓ ISTVÁN, világi, okl. főgymn. rendes tanár.	Tanította a magyar nyel-vet a II. osztályban.	2
7	SIPOS SÁNDOR, világi, rendes tanár.	Tanította: 1. Szabudkézi rajzot az I. II. III. oszt. 2. Szépirást I. II. III. oszt.	4
8	KORBER IMRE, világi, h. tanár.	Tanította a hegedűt I., II., III. osztályban.	3
9	LÁSZLÓ PÉTER, világi, torna-tanár. okl. tanító.	Tanította a tornát az I., II., III. osztályban.	1

Tanári karunk állásának kötelmei betöltése mellett a jelenben úgy, mikép a multban irodalmi téren is tevékenységet fejtett ki. Így *Karácsony József* folyóiratokban, több napi és heti lapban irt bölceleti és neveléstani irányu értekezéseket, vezércikkeket a következő tárgyakról :

„Az emberi lélek bölceleti kérdése“ : cikksorozat 12 részben. „Bölcelet az Oltáriszentség előtt“ 2 czikk. „A feltámadás és észérvei“ 2. „Mária mennybemenetele“, „Krisztus mennybemenetele“ vezércikk hittani és bölceleti alapon 2. „Hitoktatásunk gyakorlati fontossága“ 2 czikk. Közművelődés. A Magyar Állam, Kolozsvár, Hitvédelmi Folyóiratban : Spiritizmus, szellem jövője, rejtelmek a hipnozisan és álomban, hittagadó rendszerünk, vallásoktatás az állami iskolákban, szellemek hona, a szellem lényege, a Coelibatus védelme, laikusaink hittudománya, az állam paedagogiája. valódi humánizmus, az öngyilkosok nem menthetők örültséggel, Kath. tanítóképző tanári egyesületet 2 cikkben stb.

Tima Dénes költeményei közül megemlitjük a következőket :

Hymnus a szent keresztről zenésítve.

Szent Czeccilia napján (legenda.)

Névnapi köszöntő Simon Jenő tartományfőnök névnapjára latin és magyar hexameterekben.

Üdvözlő dal, Lönhart Ferencz püspöknek.

Üdvözlő dal, Kozma Döme aranyérem-keresztrel történt kitüntetése alkalmából. Óda Simon Jenő jubileumára.

Fohász a Magyarok nagyasszonyához stb.

IV

1. Az intézet költségei.

Tanári rendes fizetések és pótlékokban	Tisztelet díj	Igazgatói és felügyelői díj	Az alap, melyből fedeztetik			
			Tanulmányi alapból	Iskolák alapjából	Fogarassy alapból	A püspök sajátjából
2500	520	200	1190	1170	700	160

2. Ösztöndíjak.

10 szorgalmas növendék évi ösztöndíja 40—40 frtban az erdélyi róm. kath. tanulmányi alaphól 400 frt.

4 szorgalmas növendék ösztöndíja 60—60 frtban az erdélyi püspök ur sajátjából 240 frt.

Az iskolaszolga évi fizetése a Fogarassy alaphól 120 frt.

Irodai általány az 1 frt 60 kr portólevonásával a pénzek évnegyedes leküldésénél 8 frt 40 kr.

Eszerint az erd. róm. kath. tanulmányi alap évi 1600 frt segélye fedezi az intézet főbb kiadásait; a többi kiadásokat az iskolák alapja, Fogarassy alap és az erdélyi püspök ur Gróf Majláth Gusztáv Károly Ő méltósága a sajátjából állja ki.

A püspök ur 240 frt ösztöndíját a következő jóviseletű és szorgalmas 4 növendék nyerte meg: Bakó Károly, Meisel Rezső, Péterffy Béla, Bodosi Antal III. éves növendékek 60—60 frtot.

Az erd. róm. kath. tanulmányi alap 400 frt ösztöndíját élvezték: Bálint Sándor I. éves az I. félévben, Kanabé Mihály I. éves, Bakó Albert II. éves, Salló Albert I. éves, Nagy Árpád III. éves a II. félévben, László Sándor III. éves, György Béla II. éves, Szilveszter Ferencz II. éves növendékek 20—20 frtot. György Balázs III. éves, Ágoston József II. éves, Bódi Ferencz II. éves, Gál Mihály II. éves, Vágási János II. éves, Zsögön Zoltán II. éves növ. 40—40 frtot mindkét félévben.

3. Segély.

Az intézet igazgatóságától 236 sz. a. okt. 15-én a vármegyéhez intézet folyamodványra 2 harmonium beszerzésének költségeire a vármegye 350 frt segélypénzt utalt ki, mely szives nevelésügyi adományért e helyen is köszönetét fejezi ki az intézet igazgatósága.

4. Jutalmak.

A püspök ur Ő méltóságától e célra küldött, diszes kiállítású, képekkel illusztrált „Magyar Millenium“ 3 füzetét

jutalmul nyerték : Meisel Rezső, Bobosi Antal és György Balázs III. éves növendékek.

Karácsony József igazgató által a hittanból, nevelés-
tanból és módszerből legszorgalmasabb 5 első éves növendék számára kitűzött 20 frtot elnyerték : Salló Albert, Kanabé Mihály és Bálint Sándor 5—5 frtot, György Gyula 3 frtot Demes Ignác 2 frtot.

5. Internátus.

Az internátus helyiségéül szolgál a tanítóképző-intézet emelete 1 tanuló- és 3 hálóteremmel. A tanítóképző minden rendes növendéke a szervezés idején kelt püspöki leiratok értelmében köteles az internátusban lakni, magával ágynéműt, evőeszközöket : villát, kést, asztalkendőt, ivópo-
harat hozni és magát megfelelő tiszta ruhával és fehérneművel ellátni és azt állandóan rendben tartani. A bennlakás kötelezettsége alól csak a szülői háztól járók vannak felmentve.

Az internátus minden növendéke köteles a belépés napján világitásra és fűtésre 7 frtot fizetni.

A bennlakó növendékeket az igazgató egy, vagy a czélszerűségnek megfelelően több csoportba ossza be és mindenik csoportban felváltva egy-egy növendék : a sor szerinti hetes gondoskodik a főzetésről vagy ennek költségeiről, ki a megfelelő költséget vagy pénzüsszeget a főzőnőnek átszolgáltatja kellő időben. Az elkészített ebédet és vacsorát minden csoportnak 1—1 növendék hozza az asztalhoz, ki ezen szolgálataért ingyenes kosztban részesül. Elszállásolást nyert f. tanévben összesen 29 növendék az internátusban.

A főpásztorilag megerősített internátusi rendtartási szabályok a következők :

1. §. Az internátusban tartozik lakni minden kép. növendék ; e szabály alól csak a szülei háztól járók mentenek föl.

2. §. Az internátusbeli növendékek tartoznak ker. kath. szellemi életet folytatni, mindennemű vallási gyakorlatot,

ezek közt a mindennapi imákat pontosan és buzgósággal végezni.

3. §. A napi imák reggel és este a tanulótermekben térdepelve, ebéd és vacsora idején fennállva, mindenkor fel-fogott kézzel, buzgón és elhamarkodás nélkül az előimádkoztató vezetése mellett végzendők.

4. §. A gyónási ájtatosság alatt, szabad időben is, az ének, zene, lármásabb társalgás és az intézetből kijárás tilos. A nagyhéti ájtatosságra külön napi-rend adatik ki.

5. §. Előadási napokon 5 órakor felkelés.

5—¹/₆-ig mosakodás, lábbeli és ruhatisztogatás csendben
¹/₆—³/₇-ig reggeli ima és studium (tanulás).

³/₇-kor templomba való indulás illő rendben.

7—¹/₂8-ig énekes szent mise, melyen felváltva a nővendékek énekelnek és orgonálnak.

8—12-ig előadás; óra nemlétében csendes foglalkozás a muzeumban.

12-kor közös ima: az Urangyala.

12—1-ig ebéd és nemes szórakozás.

1—2-ig studium; 2. előadásra való menés.

2—3-ig előadás. 3—4-ig séta. 4—¹/₂6-ig studium.

¹/₂6—6-ig szabadidő. 6—7-ig studium.

7—¹/₂9-ig vacsora, szabadidő.

¹/₂9-kor estéli ima és csendben lefekvés.

Ünnep és vasárnapokon:

6—7-ig felkelés, tisztogatás, ágyvetés, mosdás.

7—9-ig ima és studium.

9—¹/₂10-ig szabad idő.

¹/₂10—10-ig exhortatio.

10—12-ig ünnepélyes szent misehallgatás.

12-kor ima: az Urangyala.

12—1-ig ebéd és szabadidő.

1—¹/₂3-ig önképzőköri gyűlés.

¹/₂3—3-ig templomba való készülés.

3—4-ig vecsernye. 4—5-ig séta. 5—7-ig studium.

A többi mint előadási napokon.

6. §. A fennebbi napirend pontos betartására nézve megkívánatik, hogy a csendes tanulási időn mindenki saját ülőhelyét foglalja el, s az időt első sorban a leczkék megtanulására, feladványainak elkészítésére és csak azután fordítsa elme és szívképző épületes könyvek olvasására, vagy szabad fogalmazványokra.

A tanulás ideje alatt egyébbel foglalkozni, vagy aludni nem szabad és tiltatik mindaz, mi másokat szórakoztatna.

vagy foglalkozásukban zavarna. Így bárminemű zajt okozni, dörömbölni járnival, beszélgetni, a kemenczénél és ablakoknál ülni, az ajtót durván kezelni, ruhát vagy lábbelit takarítani nem szabad.

7. §. Szabad időben egyáltalán tiltatik a lármas szórakozás, futkározás, a por felverése, az éktelen ének és zenélés, füttyölés és a főveg fölteveése. A pipázás, vagy szivarozás minden időben tiltatik.

8. §. Az iskolában, valamint a háló-, tanulótermekben és az ebédre való menetel illő rendben zaj és lárma nélkül történjék.

9. §. Minden növendék tartozik magával hozni kést, villát, kanalat, poharat, asztalkendőt, melyeknek tisztántartásáról maga gondoskodik.

10. §. Esti ima után mindenki tartozik lefeküdni, a fenmaradás ritkán s csakis az előljároság engedelmével lehet. Alvás idején beszélgetni, sétálni, mesét mondani, kemence mellé állani, idegen ágyba feküdni tilos. A nyugtombbenni bárminemű rendetlenkedésről az illető ductorok a felelősök.

11. §. Az intézet előljároi iránt mindenki kész engedelmességgel, tisztelettel és bizolommal tartozik viseltetni.

12. §. Az intézet közvetlen előljároja és fegyelmi ügyekben bírása az intézet igazgatója és a tanári testület.

13. §. Az iztézeti előljároság helyettesei a ductorok és felügyelők, kik iránt minden növendék illő tisztelettel és engedelmességgel tartozik.

14. §. Mindenik növendék tekintse növendék és tanuló társát testvérenek és mint ugyanazon nemes czélra hivatott bajtársának és barátjának. Ezért egymás iránt mindenik előzékenységgel, kölcsönös becsüléssel és a jóban támogatással tartozik. Ebből kifolyólag tilos, minden gunyolódás, verekedés, megbántás, megkárosítás. Árulkodni, rágalmazni nem szabad; de az igazat mindenkinek erkölcsi kötelessége őszintén nyilvánítani, hogy a baj megelőztessék, vagy kellőképen orvosoltassék. A kisebbeket küldözni s bárminemű szolgál teendőkre felhasználni nem szabad. Ha valaki a másik által megbántatik, elégtételt venni nem szabad, hanem minden felmerülhető esetben orvoslásért az előljárosághoz forduljon.

15. §. A csere-bere, kártya, koczka, gombozás vagy más e nemű játék szigoruan tiltatik. Továbbá szeszes-italok behozása, ruhadarabok eladása, adósságcsinálás, más ládái-

nak kikutatása s bárminemű lopás a legkeményebb büntetés az intézetből való kizárás terhe alatt tiltatik.

16. §. Az intézet butorainak, u. m. falak, ajtók, ablakok és árnyékszékek, lámpák, hangszerek bemocskolása, firkálása, törése, vagdalása legszigorubban tiltatik. Ha a kártevő ki nem nyilvánul, a egész, kivált pedig a szomszédság tétetik felelőssé.

17. §. Az intézet szolgaszemélyzetével bizalmasabb társalgásba bocsátkozni nem szabad.

18. §. Idegeneknek, még a künnlakó növendékeknek is a háló tanulóteremben helyük nincs. A közeli rokonokkal is az ügyek a tanuló, hálótermeken kívül végzendők.

19. §. Hogy a lélek belső tisztaságát a külső tisztaság vissza tükrözze: a tisztaságra és jóízlésre különös gond fordítandó. Tehát szigoruan tiltatik a termekben, folyósókon és árnyékszéken való szemetezés és minden nemű tisztátalanság. Ruhákat, tan- és hangszereket, ládákat, lábbeliket tisztán és rendben kell tartani.

A külső mindennemű tisztaságnak közelebbi ellenőrzése a tisztaság felügyelőre bízatik, kinek e tekintetben mindenki engedelmességgel tartozik.

20. §. Séta közben a növendékek párosan mennek s magukat a legilletelmesebben viselik.

21. §. A háló-, tanulótermek előadás alatt zárva vannak, vagy az intézet szolgálja által tisztíttatnak; ugyanez történik a tantermekkel is előadáson kívül.

22. §. Ha valaki megbetegszik, az eset az előljárásnak orvosi kezelés végett azonnal jelentendő.

23. §. Az intézetből az igazgató engedelmé nélkül kimenni, vagy kimaradni senkinek sem szabad.

24. §. A silentiumokról való kimaradás büntetést von maga után. Ha pedig valaki az intermátusból kimarad, vagy épen azt az éjszakára odahagyja, az intézetből kizáratik.

25. §. A ductorok teendője: a silentiumok pontos megtartása, az illetlen és meg nem engedett szórakozások eltávolítása, a hetesek ellenőrzése, szóval ezen szabályok érvényesítése. A hibázókat tartoznak rendreutasítani, a kihágásokat és kimaradásokat feljelteni. A rend és tisztaság megtartása iránt is ők a felelősök.

26. §. A tisztaság felügyelő felelős a háló tanulótermekben, folyósókon és árnyékszékeken fentartandó tisztaságról. A magukat elhanyagoló, szemetező és kártevő hajlamu növendékeket különösen tartoznak szemmel kísérni, ellenőrizni és bejelenteni.

27. §. Büntetések, melyeket a vétségek foka és minőségéhez képest az a) alattit kivéve a tanári testület esetenként jegyzőkönyvi határozattal szab meg, lesznek: a) atyai intés és dorgálás, b) börtöltetés, c) szabadidőben való bezárás, d) az ösztöndíj elvesztése, végül é) az intézetből való kizárás.

28. §. Ezen rendtartási szabályok végrehajtásával az igazgató bizatik meg.

Kelt Csik-Somlyón, 1898. márczius 26.

Karácsony József, s. k.
igazgató.

1465. szám.

1898.

Jóváhagyom és megerősítém.

Károly-Fehérvártt, 1898. márczius 30-án.

† *Gusztáv Károly, s. k.*
erdélyi püspök.

V.

Végzett tananyag.

I. OSZTÁLY.

Vallástan heti 2 óra.

1-ső félévben. Hittan : Az ember végcélja és rendeltetése. A hitről. A hit fogalma és tárgya, szükséges volta és tulajdonságai. Az apostoli hitvallás tizenkét ágazata. A *parancsok* : Isten és a felebaráti szeretet. Isten *tíz* parancsa részletezve és az Anyaszentegyház *öt* parancsa. A parancsok megszegése, a bűn s annak különféle nemei ; a bűnök ellentétei : az erények és a keresztény tökéletesség s az arra segítő eszközök. A *malasztok* s mint azok megszerzési és megőrzési eszközei : a szentségek és az imádság.

Kézikönyv : Egri közép katekizmus.

II-ik félévben. Bibliai történetek ; Ó szövetségi rész. A világ teremtés története Ábrahámig. Ábrahám, Izsák és Jákób pátriárkák. József élete és halála. Mózes születése, viszontagságai, isteni küldetése, a fogságbóli kiszabadulás. Vándorlás a pusztában és halála Nebo hegyén. Kánaán földének elfoglalása Józsué vezérlete alatt. A birák kormánya Gedeon, Sámson, Héli és Sámuel. Az izraeliták királyai : Saul, Dávid, Salamon, az ország meghasonlása. Roboám uralma.

A proféták : Illés, Elizeus, Jónás s a többi proféták tanításaik és jövendöléseik. Az asszíriai fogság. Tóbiás története. A babiloni fogság, Dániel és társai Jeruzsálem városa és a templom ujjáépítése a fogság után. Eszter, Eleazár, a hét Machabeus testvér. Juda országa utolsó fejedelme a Juda törzsből ; Heródes uralma a rómaiak kegyelméből, mire érkezett a Megváltó eljövételének ideje.

Kézikönyv : Roder Alajos közép-biblia (a szent István-társulat kiadása.)

Test és egészségtan: A tankönyv rendszere alapján előadatott: az emberi test elemei, sejtjei, szövetei és az életfolyamat; csontváza, izmai; ezeknek működése, fejlesztése, ápolása; a táplálkozás és szervei; a vér és vérkeringés, lélegzés és ennek szervei, tekintettel egészségtani gondozásukra; a kiválasztás, érzés és az érzékszervek. Rámutatva és főszólyt fektetve minden egyes testtani tételnel és emberi működésnel a lélek abszolút szerepére, mely nélkül ugy általában az egész szervezet, mikép egyes szervek képtelenek működni. Kézükönyv Bárány I. Györgyjakabnál kapható Csik-Szeredában.

Heti óraszám: 2.

Tanítottu: *Karácsony József.*

Módszertan: A módszertan fogalma; elvei, tanterv, tanmenet, tanalak, tanítói módor, feladatok. A hitoktatás módszere. A nyelvoktatás 4 főága: lakóhelyi ismeretek; irva-olvasás, olvasási oktatás két foka szabatos és értelmies olvasás, írási oktatás szabályai. Nyelvgyakorlatok: nyelvtani és helyes írási oktatás; számtani oktatás 1—100 számkörben. Tk. Bárány Ig. Földes irva-olvasás, heti 2 órában.

Tanította: *Karácsony József.*

Magyarnyelvtan: Hangtan. Magánhangzók és változásai; mássalhangzók és változásai. Magánhangzók és mássalhangzók írása; a szavak elválasztása; családnevek és idegen szavak helyesírása. Szótan, szóképzés, szóösszetétel, szóragozás, szótövek változásai. Névszók. A főnév nemei, képzése, összetétele, ragozása. Határozó ragok, birtokos személyragok. A melléknév és nemei, képzése, összetétele, fokozása, ragozása. Számnév és nemei, képzése, összetétele, ragozása. Névmás és nemei. A határozószó nemei, fokozása, ragozása. Névelő, kötőszó. Az igék nemei. Igeképzés, összetétele, ragozása, ideje és módjai.

Az olvasókönyvből válogatott olvasmányok és költemények nyelvtani feldolgozása.

Írásbeli gyakorlatok a következők voltak:

1. A nyári színidőről.
2. Az imádság haszna (eszmeftuttatás.)
3. A „Tatárjárás“ című költeménynek elbeszélő alakba való tétele.
4. „Szent László“ című olvasmánynak kivonatos tartalma.
5. Levél egy jó barátához.
6. Miért a tanításnak első elve a vallásosság.

7. A víznek és levegőnek hatása az ember egészségére.

8. A husvét vallási jelentősége.

Heti 2 órában. Tankönyv: Sziunyei József dr. rendszeres magyar nyelvtan.

Tanította: *Karácsony József.*

Németnyelv. Olvasási és helyesírási gyakorlatok. Az öt ejtegetés; névmások: „haben“ „sein“ és „werden“ segédigék hajlítása fordítási gyakorlatokkal. 2 hétben egy iskolai dolgozattal.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv: Ballagi Károly Németnyelvtan.

Tanár: *Lakatos Izra.*

Mennyiségtan. Első félévben: törtszámolás. Mértékisme. Viszonyok, arányok; egyszerű és összetett hármoszabály, társaságyszabály, olaszgyakorlatok, vegyítés, láncszabály; kamat, százalék számítás.

Második félévben: az Algebra. Heti 2 óra. Tankönyv Schultz Aritmetika és Algebra. 3 hetenkint egy iskolai dolgozat.

Tanár *Lakatos Izra.*

Földrajz. Csillagtani földrajz. A) A föld, mint égitest. B) A világegyetem.

Természettani földrajz. I. A víz- és légóceán. II. A continensek vízszintes tagoltsága. III. A continensek függőleges tagoltsága. IV. A continentális vizek. V. Az élet a földön.

Politikai földrajz. I. Az ember, mint a föld lakója. II. Európa politikai felosztása. III. Az Európán kívüli földrészek politikai áttekintése.

A magyar állam földrajza. I. Magyarország (Erdélylyel). II. Magyarország részletes leírása. III. Magyarország kapcsolt részei.

Heti óraszám 3. Tankönyv: Bárány-Földrajz. Kapható Lauffer V.-nál Budapesten.

Tanár: *P. Tima Dénes.*

Természetrajz. Emlősök. Madarak. Hüllők. Halak. Rovarok. Ezek leírása, összehasonlítása.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv: Bárány Ignác. Állattan. Kirándulások a természet szépségeinek felismerése végett.

Tanár: *Lakatos Izra.*

Ének és zene. a) Ének. Hangképzés, hangközök, ütenyzés, skálaéneklés, könnyű rytmikus és dallamos gyakorlatok, másod, harmad, negyed, ötöd, hatod, heted ugrások a hanggyakorlatoknál. Egyházi és világi énekek.

b) Zongora-orgona. Hangszer, hangjegy, bille és hangjegy stb. ismertetése. A dur és mollskalák képzése, hangközök, azoknak forditásai, hármasok és hetesek összeállítása. Könnyű, dallamos rytmikus új gyakorlatok.

Heti óraszám 4. Tankönyv : Kapi-Orgonaiskola, kapható Mehner V.-nál Budapest.

Tanár : *P. Tima Dénes.*

Hegedű. Heti egy óra. Tananyag : A hegedű egyes részeinek ismertetése. A nyitentyűről és gyantáról. A test és hegedű tartásáról. A zene. A hangjegyek és hanglépcsők. A vonalrendszer. A hegedűkulcs. A kották alakjáról és értékéről. A szünjegyek. Az üteny. Harmadok. A pont. A zenészetben szokásos olasz műszavak. A hegedű hangolása. Gyakorlatok egy-egy huron. Fokonkinti következés mind a négy huron. Térközök feletti gyakorlatok. Hanglépcső valamennyi térköz ugrásaiban. Gyakorlatok egész és fél hangjegyekkel. Syncope. Kötött és staccato hangjegyekről. Gyakorlatok negyed, nyolczad és tizanhatod hangjegyekkel. Könnyű egyházi énekek és világi dalok játzsása.

Tanította : *Korber Imre.*

Szabadkézi rajz, heti 1 óra.

Különböző egyenes és görbevonalu geometriai idomok elemei, stilizált levelek árnyékolt vonalakkal. Körben és élypsisben, a diszitmények elemei stilmagyarázatok mellett. Építészeti idomok, alap, párkány és oszlopfők részletei. Egyenes és görbe vonalu diszitmények elemei, az árnyéklat fokozatainak ismertetésével, Várday Szilárd után.

Tanította *Sipos Sándor.*

Szépírás, heti óra szám 1.

Magyar és német folyóirási gyakorlatok, az egyes betűk saját alakjai és különböző tulajdonságainak ismertetése táblai előírás után. A szépírás szabályai és arányosságának magyarázata, a helyes ülés, tolltartás és berendezés szemelött tartása mellett. Vajda Pál szépírás mintáiról.

Tanította : *Sipos Sándor.*

II. OSZTÁLY.

Vallástan, heti 2 óra.

I-ső félévben. Szertartástan. A szertartások fogalma,

eredete, célja és felosztása. A szertartást végző személyek : különös tekintettel a kántor teendőire az egész tananyagon át. A *szent cselekmények*. A szent mise részei csoportosítva a főrészek körül külön tárgyalva a kántor teendőit : olvasó, énekes és ünnepies miséknél. A szent miséhez szükséges *készletek*. A templomi ruha megnevezése, a színek jelentősége, használati ideje, a ruhák gondozása s az ostyasütés módja.

A *litániák* szertartása az antiphonák időszerinti megmegtározása. A *szenzségek* s az azok kiszolgáltatása körüli kántori teendők. A *szentelmények* s az ezek végzésénél használandó ruhák és eszközök ismertetése s a segédkező teendői. A *szent idők* : A három sarkalatos ünnep : *Karácson*, *Husvét* és *Pünkösd* köré csoportosítva. Végül a *szenhelyek* : templom és temető. Kézikönyv : Haller József szertartástan (Győr, egyhm. könyvnyomda.)

II. félévben. Bibliai történetek. Az ujszövetségi rész. Előkészületek a Megváltó eljövételéhez és Jézus nyilvános életéhez : Jézus nyilvános életének : *első, második és harmadik* esztendeje. A *szenvedés előtti* végnapok, szenvedése, halála és megdicsőülése.

Az apostolok cselekedetei a szentlélek eljövetele után.

Záradakul : *Palosztina leírása* ; fekvés, népesség, hegyei, folyó és álló vizei, éghajlat, időjárás és terményeire való tekintettel. *Felosztása* egyes tartományokra. Kézikönyv : Roder közép biblia (Szt. István társ. kiadása.)

Hittanár : *Bálint Ágoston.*

Neveléstan. Lélektan. Bevezetésül, hogy a lélektan életréhatóbb tételeinek megértése könnyebbé váljék, előadott Liberatore után az alaki gondolkodástan, (Logica minor, Dialectica) a fogalom, észbeli és szóbeli fogalom, osztályozása, összehasonlítása, a szavak felosztása, definitio, osztás ítélet és tétel, összetett tételek. A következtetés és szabályai, nemei, sophisma, a legszükségesebb ontológiai fogalmak, igaz, jó, szép, halhatatlan, szellemiség, egyszerűség, örökévalóság.

A lélek forgalma, lényege, életműködésének nyilvánulása, neveléstani tökéletesítése. A lelki élet alapjai, az eszmélet feltételei, ismeretszerzés : Külszemlélet, belső szemlélet. Érzéki és kedélyi, vagy lelki érzelmek nevelése ; értelem, ész

és akarat, emlékezet és képzelem paedagogiai képzése. Ösztönök. A különbség megvonása az emberi és állati élet között. Kézikönyv: Bárány Ignác. Heti óraszám 2.

Tanította: *Karácsony József.*

Módszertan. Az első osztály fennebbi módszertani anyagának rendszeres kibővített átisméltése után felvétel az olvasási oktatás 3 foka, idegen nyelvek tanítása, nyelvgyakorlatok; mennyiségtani, földrajzi, történeti, természetrajzi, természettani oktatás módszertana; rajz, ének, testgyakorlás. Módszertani tételek kidolgozása és alkalmoszerű előadása. A növendékek a III. évesek gyakorlati tanításán megjelentek a gyakorlati fellépés elsajátítása végett. Tankönyv: Bárány Ignác és Földes irva-olvasás. Heti óraszám 2.

Tanította: *Karácsony József.*

Magyarnyelv. Heti 2 óra. A mondatban részletesen és pedig az egyszerű és összetett mondatok és a körmondatok. Az egyszerű és a szép irányú kellékei. A hangsúlyos és időmértékes verselés. A szerkezettan főbb részei: az anyag gyűjtése, elrendezése és kidolgozása. A fontosabb közéletbeli fogalmazványok szerkesztése (Levél, Folyamodvány, Hirdetés, Vevény, Nyugtatóvány, Felmondás, Számla, Bizonyítvány, Tértívény, Nyilatkozat, Végrendelet, Szerződések.) Tankönyvek Szinnyei József dr. Rendszeres magyar nyelvtana és Novák Sándor: Magyar iránytan és olvasókönyv a polgári fiúiskolák számára.

Készített dolgozatok:

1. „A holló és a róka“ című költemény prózában.
2. Az érzéki és lelki érzelmek szerepe a nevelésben.
3. Példák a kacsolt, választó, ellentétes, következtető és magyarázó mondatokra.
4. Mikor tanításunk gyakorlati tekintettel a templomba való járásra?
5. A karácsonyi szünidő (Leírás.)
6. A népiskola feladata.
7. A tanító az iskolában.
8. A tavasz és az ifjúkor.
9. Alkalmi beszéd készítése a hazaszeretetről.
10. Kirándulás a Nagy „Somlyóra.“

Tanította: *Balló István.*

Németnyelv. Fokragozások, összetett főnevek, számnevek; a rendhagyó igék osztályai megfelelő fordítási gyakorlatokkal. 3 hetenkint egy iskolai gyakorlattal. Hetenkint 2 óra. Tankönyv mint az I. osztályban.

Tanár: *Lakatos Izra.*

Mennyiségtan. Hatványozás és gyökvonás. Tömbök alakítása, helycsere. Egyenletek egy, két és három ismeretlennel. Hetenkint 2 óra. 4 hetenkint egy iskolai dolgozat adatik. Tankönyv mint az I. osztályban.

Tanár: *Lakatos Izr*

Történelem. Az ó-kor. I. Keleti népek. II. Görögök. III. Rómaik.

A középkor. A németek, Justinian, Mohamed, Frankok, német-római császárok, pápák küzdelmei, Keresztes, hadak. Hohenstanfok. Normannok, Angolok, Habsburgok. A száz éves angol-francia háboru. A török birodalom keletkezése és a görög császárság bukása. Magyarok. A mór birodalom bukása.

A ujkor. A felfedezések és következményeik. A renaissance. Németalföld szabadságharcza. Hugonetták. Az angol egyház. A habsburgok Magyar és Németországban. Angol forradalom. A harminczéves háboru. Magyarország küzdelmei vallásért és szabadságért. Franciaország XIV. Lajos korában. Magyar- és Németország, I. Leopold, I. József és III. Károly korában. Poroszország. Mária Terézia és II. József. Orosz-, Svéd- és Lengyelország küzdelmei. Az észak-amerikai szabadságharcz.

A legujabb kor. A francia forradalom. A négy szövetség és a rémuralom. B. Napoleon. Szent Szövetség. Keleti kérdés. Az 1830. és 1848-iki forradalmak és következményeik. Heti óraszám 3. Tankönyv Szulik-Marki Világtörténet. Kapható Lauffer V.-nál Budapest.

Tanár: *P. Tima Dénes.*

Természettarajz. I. félévben: Ásványok, kőzetek ismertetése. II. félévben: Növények leírása, rendszere. Kirándulások a szabadban előforduló példányok felismerése végett. Heti óra 2. Tankönyvek: Dr. Roth Samu Ásvány, Kőzet és Földtan alapvonalai; s ugyanazon szerzőtől: A Növénytan Alapvonalai.

Tanár: *Lakatos Izra.*

Ének és Zene. a) Ének. Hanggyakorlatok mindenféle hangnemben, egy, két és többhangu egyházi és világi énekek. Egyházi szertartások.

b) Összhangzattan. A skálaképzés törvénye : skálafajok. Hangközök fajai, fordításai. A fő- és mellék-hármasok és a főhetes képzése, fekvései, fordításai, feloldása, összekapcsolása, számjelzése, elmélete és gyakorlati alkalmazása. Skálák összhangosítása zárlejtések, tilosmenetek, hangközök kettőztetése, kihagyása, templomi énekek kíséretének kidolgozása a fő- és mellék-hármasok és a főhetes segítségével a számjelzés alapján.

c) Zongora-orgona. Nehezebb rytmikus és dallamos gyakorlatok. Templomi énekek, responsoriumok. Praeludiumok. Heti óraszám : 4. Tan- és segédkönyvek Schultz : Összhangzattan, kapható Stamffel K.-nál Pozsony. Kapi-orgona-iskola kapható Méhner V.-nál Budapest. Tárkányi-Énektár, Zsaszkovszky Manuale musico. Cytnogicum. Officium Hebdomadae S.

Tanár : *P. Tima Dénc.*

Hegedű. Heti 1 óra. Tananyag : Rövid elméleti és gyakorlati ismételése az I-ső osztály tananyagának. Harminczketted és hatvanegyed hangjegyek ismertetése és gyakorlati kivitele. A gyakorlatok fokozatos folytatása. Könnyebb gyakorlatok különböző hangnemekben. Keresztek és b-ék alkalmazásával. Visszaváltójelek alkalmazása és gyakorlati kivitele. A második fekvés. Összehasonlító gyakorlatok az I. és II. fekvésben. A tanult gyakorlatok és dalok játszása a II. fekvésben. Vegyes gyakorlatok az I. és II. fekvésben föl váltva. Elemei az énektanításnak hegedű után. Egyházi énekek és választékos irányu világi dalok az I. és II. fekvésben.

Tanította : *Korber Imre.*

Szabadkézirajz. Heti 1 óra. Az árnyékolt és megvilágított rész különböző fokozatainak bővebb ismertetése és gyakorlatai, egyszerű és nehezebb egyenes és görbevonalu árnyékolt mértani idomokon, nagyobb- és kisebbítve. Renaissance és arabs-mór diszitmények körvonalakban és egészen árnyékolva, Balló Ede mintái után. Állati testrészek rajzolása nagyobbítva, egész állatok rajzolása körvonalakban és árnyékolva, testrészek arányai, beosztása és magyarázata, Hermes mintái után.

Tanította : *Sipos Sándor.*

Szépírás. Heti 1 óra. Magyar és német folyóírási gyakorlatok a szépírás szabályainak magyarázata és megtartása mellett, Vajda Pál mintái után.

Tanította : *Sipos Sándor.*

III. OSZTÁLY.

Vallástan, heti 2 óra.

I-ső és II-ik félévben. Egyháztörténelem. Az egyháztörténelem fogalma, célja, haszna és felosztása.

Első korszak. A Szentlélek eljövételétől Nagy Konstantin megtéréséig. Tárgyalva: az egyház eredete, az első keresztények életmódja, Jeruzsálem elpusztulása, a pogányok megtérése, az első Jeruzsálemi zsinat, püspökségek, érsekségek, a pápaság eredete, a háromszázados üldözés. e korszak eretnekei és a szent Atyák.

Második korszak. Nagy Konstantin megtérése, intézkedései, Julián. A remete és zárda élet, Pál, Antal, Benedek stb. Az egyház befolyása a vad népekre. A világi és egyházi hatalom közreműködése, Kis Pipin, Nagy Károly, Nagy Ottó, Szent Henrik. A görögszakadás, mohamedanizmus. A kereszties hadjáratok, azok eredményei és a lovagrendek. Az újabb eretnekségek. schizma. Istenbéke és az invesztitúra harcz.

Harmadik korszak. Luther és a reformatio, Luther halála. A tévely terjedése hazánkban. A missziók s áldásai, a 16—17-ik század szentjei, francia forradalom. Napoleon. VII. Pius, a hitetlenség Közép-Európában, IX-ik Pius uralkodása, végül az ó-katholikusok, szabadkőmivesek és internáционаlisták. Kézikönyv: Répássy János Egyháztörténelem. Szolcsányi Gyula kiadása Eger.

Neveléstan. A népiskolai nevelés. A különféle nevelési intézetek, alaptörvényeik, hatóságok, nyugdíjszabályok: iskolai szervezet, fegyelem és eszközei. Neveléstörténelem. Görög, római, zsidó, keresztény nevelés. Közép kora nevelés, reformatió, a különböző nevelési irányok újabb kora nevelés, iskolaügy és az állam, nevelésügy és bölcsélet: magyar népoktatás a jelen században. Az egész nevelés történelmén keresztül kiváló tekintettel voltunk az egyes nagy-hirű paedagogusok rendszerére, befolyására a jelen nevelési sikerekre, megalkatva magunknak a helyes képet a keresztény nevelési rendszerek befolyásáról az általános műveltségre. Tankönyv Bárany Ignác. Heti óraszám 2.

Tanította: *Karácsony József*

Módszertan. Az összes népiskolai tárgyak módszere elmélete és gyakorlati alkalmazása. A gyakorlati tanításra hetenkint kijelölt anyag írásbeli módszeres kidolgozása, a tanítás előtt való megbirálása 3 tag által, tananyag, tanmenet tanalak és nyelvezeti szempontokból. Ezután a szaktanár

részéről való felülbíráása, mely után következett a növendék gyakorlati fellépése. A fellépő tanítását minden növendék megbíráta, észrevételeit saját könyvébe bejegyezte, mit a szaktanár áttekintett. Bizonyítványok, tantervek készítése, ügykezelés. Tankönyv, mint fennebb.

Tanította *Karácsony József.*

Magyar nyelv. Heti 2 óra. *Az első félévben költészetten.* A széptani alapfogalmaknak és az írás általános elveinek tárgyalása után megfelelő olvasmányok alapján tanultuk a nemzeti verselésmódnak s a görög-római verselésmódnak törvényeit és különböző alakjait, majd a lírai, elmékedő, leíró, elbeszélő és drámai költést és azoknak különféle fajait.

A második félévben irodalomtörténet. Az ó- és középkor rövid áttekintése után tüzetesebb tanulmány tárgyává tettük az ujkort. Különösen Pázmányt, Zrinyit, Faludt és Mikest. Még részletesebben tanultuk a legujabb kort különösen kiemelve Révait, Virágot, Dugonicsot, Gvadányit, Verseghit, Bacsányit, Kazinczyt, Berzsenyit. Köleseit, Kisfaludy Károlyt, Vörösmartyt, Czuczort, Bajzát, Garayt, Aranyt, Petőfit, Tompát, Katonát, Szigligetit, Madáchot, Jósikát, Eötvöst, Keményt, Jókait és a kath. vallási költőket.

Az írásbeli dolgozatok tételei:

1. Mi haszna van a költészetnek a művelődésre?
  2. Az ősz.
  3. Feltüntetendők Arany J. „V. László“ cz. költeményének epikai, lírai és drámai elemei.
  4. Iskarióth jellemzése.
  5. A tanítói pálya nehéz, de szép és tiszteletre méltó. (Oktató levél).
  6. A kereszténység hatása őseink művelődésére.
  7. A zene és ének szerepe a kath. egyház szertartásaiban.
  8. Költészetünk a XVI., XVII. és XVIII. században.
  9. A hazaszeretet Tompa, Petőfi és Arany költeményeiben.
  10. A magyar kath. egyházi ének története.
- Költészetten: Szántó Kálmántól. Irodalomtört.: Szulik Józseftől.

Tanította: *Kassay Lajos.*

Németnyelv. Alaktani ismeretek. Mondattan-olvasmányok s ezek mondattani értelmezése. 3 hétben egy isk. dolgozat adatott. Hetenkint 2 óra. Tankönyv Ballagi Károly Németnyelvtan.

Tanár: *Lakatos Izra.*

Mértan. Első félévben : Sikmértan. Második félévben : Tömörmértan. Hetenkint 2 óra. 4 hetenkint egy iskolai dolgozat. Tankönyv : Mocnik-Szaboky.

Tanár : *Lakatos Izra.*

Történelem. A magyarok őstörténete, vándorlásaik, honalkotás vezéreik alatt. Az Árpád nemzetségből származott **királyok korszaka** : A **kereszténység megalapítása**. A görög befolyás és a királyi hatalom gyengülése által támasztott viszályok az ázsiai műveletlen népek betörésének és bevándorlásának korszaka.

A **különféle nemzetiségekből választott királyok** : Az anjonházból származott királyok korszaka ; a törökveszély kezdete. Belső viszályok. A nemzet fénykora : a nemzeti sülyedés kora a Jágellok alatt.

A **Habsburg házból származott királyok** : A török hódítások korszaka ; a török járom lerázásának s az alkotmány veszedelmének korszaka ; a nemzet kibékülése az uralkodó házzal.

A **Lothringen-Habsburg-házból származott királyok** a nemzeti ébredés korszaka ; az alkotmányos kifejlés korszaka ; a kiegyezés és koronázás. Heti 2 óra. Tankönyv : Horváth-Marczali Magyarok története. Kapható az Eggenberger-féle könyvkiadásnál Budapest.

Tanár : *P. Tima Dénes.*

Alkotmánytan. A nemzet fejlődése, osztályok és rendek alakulása. A magyar állam régibb és újabb alaptörvényei. A magyar állam alkatrészei, czimere, színe, lobogója. A király jogai, méltósága. A nemzet részvéte a törvényhozásban. Törvényhatósági önkormányzat. Az igazságszolgáltató hatalom. Vallásfelekezetek jogi állása. Honvédelem. Magán jog. Örökösödési jog.

Heti óra 2. Tankönyv : Csiky Kálmán. A magyar alkotmánytan és jogi ismeretek kézikönyve, polgári és elemi tanítóképezdek és tanítók számára.

Tanár : *Lakatos Izra.*

Fizika és Vegytan. Fizika. Az erőkről. Folyadékokról. Légnemütestek. A melegről. Delejesség, villanyosság. Hangtan. Fénytán.

Vegytan. Elemek s ezek nevei. Levegő, víz összetétele ; vegyülés törvényei. Sók. Üveg, porcelángyártás, agyagárúk. Szervessavak. Zsirok. Olajok és gyanták. Mindkét

tárgyból hetenkint 1—1 óra. Tankönyvek : Dr. Kovács János Fizika. Dr. Hankó Vilmos Chémia.

Tanár : *Lakatos Izra.*

Gazdaságtan és Kertészet. Talajjisme. Gazdasági növények termelése. Állattenyésztés. Konyhakertészet. Méhészet. Gyümölcsstermelés és gyümölcsfa nemesítése.

A gyakorlati ismereteket a növendékek szaktanár vezetése mellett, az intézet kertjében sajátítják el.

Heti óra 2. Tankönyv: H. Kiss Kálmán. Mezei Gazdaság és Kertészettan.

Tanár : *Lakatos Izra.*

Ének és Zene. a) Ének. Gregorianum. Többszólamu egyházi és világi énekek. Temetési, karácsoni, husvéti, pünkösti stb. szertartások. Tantumergók, Tedeumok, vesperások. Összhangzattan. A mellék-hármasok, mellék-hetesek összekapcsolása, szólamok mozgása. A kisebbített hetesek használata. A kis és nagy kilenczes hangzatok használata, vegyes és férfikar, módosítás, késleltetés.

b) Orgonapont. Énekek kíséretének kidolgozása az összhangzat és számjelzés alapján.

c) Orgona és kántori teendők. Egyházi és világi énekek. Praeludiumok, fogók s pedálhasználat. Mindennemű kántori teendők és szertartások végzése a sz. Fr.-rendű zárda templomában és mindennapi orgonálás a II-ik osztályosokkal együtt. Heti óraszám : 4.

Tan- és segédkönyvek mint a II-ik osztályban.

Tanár : *P. Tima Dénes.*

Hegedű. Heti egy óra. Tananyag : rövid ismétlése az I. és II. osztály tananyagának nehezebb kivitellel ; szigorubb átvitele, alkalmazása és összeolvasztása az elméleti résznek a gyakorlati részszel. A tanult gyakorlatok, egyházi énekek és világi dalok játszása az I., II. és III. fekvésben. A harmadik fekvés. Vegyes gyakorlatok az I., II. és III. fekvésben főlváltva és vegyesen. Hosszu hangok. Vegyes gyakorlatok hosszu hangokkal. Pizzicato, vegyes gyakorlatok kötött, staccato, pizzicato és hosszu hangok alkalmazásával. Ének tanítás (önálló) hegedű után. Kettős fogások. Chromatikus hanglépcső. Gyakorlatok a chromatikus hanglépcső és kettős fogások köréből. Accordok ismertetése és gyakorlati kivitele. Nehezebb egyházi énekek és választékos irányu világi dalok betanulása, később önálló játszás. Ismeretlen gyakorlatok, egyházi énekek és világi dalok önálló betanulása az I., II. és III. fekvésben. Összjáték két és több hegedűvel.

Tanította : *Korber Imre.*

Szabadkézirajz. Heti 1 óra. Természet után rajzolva különböző nézetből és állásból véve minden fekvéseire nézve az egyenes és páregyenesek, általában a szögek nemei, síkmértani idomok és a testek hálózatainak rajzolása sodronyminták után. Koczká négy, öt, hatoldalú oszlop, gúla, kup és körhenger, körgyűrű, párkányzatos négy-oldalú gúla és kupalaku hengeres oszlopok s végül ezek csoportosításának rajzolása kellő világítás mellett egész árnyékolással.

Tanította: *Sipos Sándor*

Szépírás. Heti 1 óra. A nyomtatott betűk vonalazási rendszere és beosztása. Rendes nyomtatott kis és nagy betűk, keskeny, széles, terült római és egyiptomi betűk függő és dűlt helyzetben, egyszerűen és diszítve, kellően árnyékolva táblai magyarázatok mellett. Vonalazás nélkül a magyar és német folyóirásai gyakorlatok kíséretében.

Tanította: *Sipos Sándor*.

Testgyakorlat. I. II. osztály. Torna- és katonai rendgyakorlatok, szabad és szergyakorlatok. Elméletileg: Tornatörténet.

III. osztály. A szabad-, rend és szergyakorlatok módszere elméletileg és gyakorlatilag. Segédkönyvek: A gyakorlatokhoz. Szauter és Bokortól; a történet és módszerhez: Maurer Jánostól. Heti óraszám 1.

Tanár: *László Péter*.

VI.

Önképzőkör.

Önképzőkörünk 22 év óta működik. A jelen tanévben elnök volt P. Tima Dénes tanár ur. Az önképzőkörnek tagja volt az intézet minden növendéke.

Ez évi tisztviselők az alábbiak

Alelnök: Bakó Károly III. éves növ. Birálók: Bakó Károly III., Péterffy Béla III. és Zsögön Zoltán II. éves növendékek. Főjegyző: Bodosi Antal III. éves növ. Aljegyző Vágási János II. éves növ. Pénztáros: László Sándor III. éves növ. Titkár: Fejér Dénes III. éves növ. Ellenőrök Bódi Ferencz II., Imre Sándor I. éves növ.

A kör gyűléseit igen sokszor látogatta a tanári karból az elnök P. Tima Dénes tanár ur és Karácsony József igazgató ur.

Az önképzőkör tárgyai voltak a neveléstani és szépirodalmi dolgozatok bírálása és az elfogadottaknak felolvasása; továbbá egy gyakorlati tanítás, 5—7 szavalat, 1—4 zene és ezek megbírálása.

A bíráló bizottsághoz beadott dolgozatok száma 16, melyek közül 9 próza és 7 vers, három nevelési, tizenhárom szépirodalmi.

Ezekből elfogadtatott 7 próza és 5 vers. Visszautasított 2 próza és 2 vers.

Szavalat összesen volt 44. Ezek közül tapssal fogadtatott 8. Dicséretes 3. Jeles 1. Jó 6. Sikerült 12. Nemsikerült 14. Gyakorlati tanítás volt 8. Ezek közül jó 4. Sikerült 2. Nemsikerült 2.

Zene összesen volt 18. És pedig 5 solo hármonium kísérettel, melyek közül: Tapssal fogadtatott 1. Jó 2. Sike-

rült 1. Nem sikerült 1. Duett hármonium kísérettel volt 2 és pedig : Tapssal fogadtatott 1. Nem sikerült 1. Praeludium hármoniumon volt 7, ezek közül : Jó 5. Sikerült 2 Quartett hegedün volt 2, ezek közül : Tapssal fogadtatott 1. Jó 1. Hegedü-duett volt 2, melyek közül : Tapssal fogadtatott 1. Jó 1.

A kör bevétele tagsági díjából volt 46 frt 76 kr. Kiadás 21 frt 50 kr. Fönmaradt 25 frt 26 kr.

A kör járatta a jelen tanévben a „Képes Családi Lapok“, „Uj idők“ és „Magyar Génius Vasárnapi Lapok“ czimű szépirodalmi lapokat. Püspök ur megengedte : az „Alkotmányt“ és „Kath. Tanügyet.“ Ezekon kívül : a „Magyar Állam“, „Tanítóképző“, „Népnevelő“, „Kath. Pedagogia“, „Nyelvőr“ jártak még intézetünkhez.

A csik-somlyói tanítóképző Önképzőkörének a l a p s z a b á l y a i.

A fönforgó körülmények szükségessé tették, hogy az önképzőkör az alapszabályokat újból kidolgozza ; e czélból a kör egy háromtagu bizottságot jelölt ki, hogy ezek az 1897. december 18-án főpontjaiban kidolgozott alapszabályt rendezzék, összeállítsák és ha szükség, bővítsék.

A megállapított alapszabályok a következők :

1. Önképzőköri tag az intézet minden növendéke kivétel nélkül. A gyűlésen minden tagnak kötettsége megjelenni ; esetleges elmaradását, ha kellőkép igazolni nem tudja, első elmaradásnál köteles 5 kr büntetést fizetni, mely összeg a további elmaradásoknál megkétszereződik a negyedik elmaradásig, ezentul az elmaradó az igazgatóság elé terjesztendő.

2. Az önképzőköri tisztviselők a következők :

Elnök, kit a kör tagjai a tanári karból kérnek fel. A kör többi tisztviselői a kör tagjai közül választandók és pedig :

Alelnök választandó a III. évről. Főjegyző választandó a III. évről. Aljegyző választandó a II. évről. Pénztáros választandó a III. évről. Titkár választandó a III. évről. II. bíráló választandó a III. évről. III. bíráló választandó a II. évről. Ellenőrök választandók a II. és I. évről.

3. Az önképzőköri gyűlések minden kéthétben egyszer tartatnak és pedig vasárnap ; azonban némely ügyek elintézése végett az elnök hihat össze rendkívüli gyűlést is.

4. Az önképzőkör tárgyai a neveléstani, szípirodalmi dolgozatok bírálása és azok felolvasása, továbbá gyakorlati tanítás

szavalatok és zene. Az általánosan használandó bírálati fokozat a következő: jelen, jó, elégséges, elégtelen.

5. Minden gyűlés tárgysorozata tíz pontból állhat és pedig, egy gyakorlati tanítás, öt szavalat, két zene és két pont üresen marad az önként jelentkezők számára; ezen tárgyak bírálatát az elnök jelöli ki, ennek jelen nemléte esetén az alelnök egy általán mindenben az alelnök helyettesíti az elnököt.

6. Minden növendék tartozik évenként egy dolgozatot beadni bírálás végett az önképzőkörnek és szaválni, a melyre az elnök jelöli ki a kör tagjait névsorszerint, valamint a gyakorlati tanításra is, ezen kívül bárki vállalkozhatik magán szorgalomból szereplésre.

7. Minden önképzőköri tag tartozik a kör segélyezésére havonként a hónap 5. napjáig 10 krt fizetni, mely összeget a körülményekhez képest nagyobbíthat a kör, ha ezen tagsági díjat valaki a hó 5. napjáig be nem fizetné, a jövő hónap elején ezt kétszeresen köteles fizetni.

A pénz beszédése a pénztárnok dolga, kinek föladata a bevett pénzről és annak hovatartozásáról rendes naplót vezetni, melyet aztán tartozik bármikor áttekintés végett az ellenőröknek átadni.

8. A rendkívüli kiadásokat a gyűlés határozza meg, ennek beleegyezése nélkül a pénztárnok nem adhat ki nagyobb összeget, semmi czélból.

9. Az önképzőköri gyűlésen senkinek szava nincs, csak az elnöknek, a szereplőknek és ezeken kívül annak, kit az elnök bírálatra fölszólít.

A rendetlenkedőket jogában áll az elnöknek figyelmeztetni, rendreutasítani, jegyzők nyílvileg szigoruan megróni és pénzbírsággal büntetni 20 krig.

Jelen szabályokat megerősítem és jóváhagyom.

Csik-Somlyón, 1898. ápril 21-én.

*Karácsony József, s. k.
igazgató.*

VII.

Gyakorló iskola.

A tanítóképző gyakorló iskolája a tanítóképző közeli szomszédságában fekvő 4 osztályu elemi iskola, melynek 2 termében 2 tanuló működött; az egyikben (I. II. oszt.) Ladó János segédtanító, a másikban Kovács Gergely okl. szerzetes tanító halála után P. Bálint Ágoston szent Ferencz-rendi szerzetes és okl. tanító.

A tanítóképző II. éves növ. hallgatták és III. éves növendékei minden héten tartottak a gyakorló iskolában tanítási kísérletet, melyet a következő előkészület előzött meg: a gyakorló iskola tanítójától a fellépő jelölt elkérte az azon órára következő tananyagot, melyet köteles volt gyakorlati leczke alakjában írásbelileg kidolgozni kijelölván a tanítás anyagát és a csendes foglalkozás anyagát, megkészítvén írásbelileg a tervezetet és kidolgozván az anyagot módszeresen. Az így elkészített dolgozatot megbirálta 3 növendék; az egyik a tananyagot és tanmenetet, a második a tanalakat, harmadik a nyelvezetet. Ekkor a módszertan tanára a dolgozatot a birálatokkal együtt átvette felülbírálás után utasításokkal visszadta a fellépő növendéknek belső és külső előkészülés végett. Fellépés után valamennyi III. éves növendék írásba foglalta birálatát a tanítás sikeréről és hiányairól és szóbelileg is megtette a szaktanár felszólítására megjegyzéseit az általános és részletes módszertan elvei alapján, melyeket a kidolgozásban a fellépőnek és bírálóknak írásban is szemelótt kellett tartaniok.

A tanórákon előadott és feldolgozott elméleti ismeretet követte mindig a gyakorlati felépés az elemi iskolában.

A gyakorló elemi iskola névsora.

I. OSZTÁLY.

- András József
 Ábrahám Lajos
 Bálint Ferencz
 Bálint Ferencz
 5 Bálint Árpád
 Bálint János
 Bákai Ferencz
 Burján Imre
 Csiszér József
 10 Csiszér Sándor
 Domokos Béla
 Gecző Elek
 Gecző István
 Gecző Benjamin
 15 György János
 Jakab Sándor
 Kelemen József
 Lakatos Antal
 Lajos Károly
 20 Mihály Gyula
 Orbán Sándor
 Orbán Ferencz
 Orbán Imre
 Petres Antal
 25 Petres Kálmán
 Petres József
 Péter András
 Szánktusz József
 Salamon Antal
 30 Salamon Géza
 Salamon János
 Sántha Imre
 Tatár Ferencz.

II. OSZTÁLY.

- Ambrus László
 Bartalis Márton
 Domokos Gyula

- Fazakas Ferencz
 5 Orbán Gyula
 Orbán István
 Orbán Tamás
 Petres Antal
 Petres Gyula
 10 Péter József
 Pál Andor
 Salamon Alajos
 Székely József.

III. OSZTÁLY

- Bartalis Antal
 Bálint József
 Csiszér Tamás
 Gecző István
 5 György Lajos
 Kovács József
 Kovács András
 Márkos Gyula
 Márton István
 10 Péter Sándor
 Sulyok Árpád
 Salamou József.

IV. OSZTÁLY.

- Bartalis János
 Bálint Sándor
 Burján Ignác
 Csiszér József
 5 Gál Károly
 Keresztes András
 Lakatos Izra
 Márkos Domokos
 Orbán Gyula
 10 Petres Károly
 Sándor József
 Wéger Lajos.

VIII.

Egészségi és fegyelmi ügyek.

1. Egészségügy.

A fennebb említett Kovács Gergely hittanár 9 napi betegsége és váratlan halálától eltekintve a tanári karban súlyosabb betegség nem fordult elő. Ennek következtében az igazgatónak 3 óráját, melyek közül 2. Lakatos tanár és 1. Tima Dénes tanár helyettesített, kivéve, a helyettesítés szüksége csak a hittani óránál merült fel, melyeket Karácsony József igazgató és Tima Dénes tanár supleáltak.

A növendékek egészségügyi állapota a legkedvezőbb volt az egész tanéven át, mennyiben a téli hidegben történt kisebbfokú meghűlésen kívül veszedelmesebb betegség elő nem fordult.

2. Fegyelem.

Fegyelem tekintetében nem fordult elő súlyosabb vétés, mely miatt az intézetből ki kellett volna valakit tiltani. A nem annyira súlyos fegyelmi kihágások ösztöndíj megvonással és bezáratással toroltattak meg. Fegyelmi vétség miatt 3 növendék fosztatott meg az ösztöndíjtól az első félévben és 4-re alkalmaztatott érzékenyebb büntetés.

A végből, hogy az intézet követelményeinek mind jobban megfelelhessenek a növendékek és evidenciában tartassák a kerülni és tennivalókat: álljanak itt az intézet fegyelmi szabályai.

A csik-somlyói róm. kath. tanítóképző-intézet fegyelmi szabályai.

A nagyfontosságú és magasstos hivatás, melyre a tanítóképző-intézetek növendékei készülnek, nemcsak magasabb fokú szellemi képzettséget, hanem kiváló erkölcsi tulajdonokat, nemes jellemvonásokat is követelven: a jelen intézet szigorúan megkívánja, hogy növendékei a következő fegyelmi szabályokat pontosan és lelkesen teljesítsék.

I. SZAKASZ.

A vallási kötelek.

1. Minden tanuló köteles saját vallása isteni tiszteleteiben, vallásos gyakorlataiban részt venni és mindazt teljesíteni, a mi vallása köréhez tartozik.

2. A kath. vallású növendékek kötelesek hétköznapokon, továbbá vasár- és ünnepnapokon a meghatározott időben tartani szokott szent misén, és a szent beszéden megjelenni és a szent ténykedések tartama alatt ajtatos magaviseletet tanusítani.

3. Kötelességük a növendékeknek nyilvános körmeneteken és netáni más ajtatoságokon az intézeti előjáróság rendelete szerint részt venni.

4. Évenként négy ízben tartoznak a meghatározandó időben a szent gyónás- és áldozáshoz járulni; továbbá a nagy hét folyamán tartani szokott lelki gyakorlatokon részt venni.

5. Isten után a szülőknek köszönnén az ember legtöbbet a földön, kötelessége minden növendéknek arra törekedni, hogy az irántok tartozó tiszteletet, szeretet és hála adóját jó magaviselet és szorgalom által méltóképpen rója le.

6. Tisztelettel és engedelmességgel kell viseltetni továbbá minden növendéknek tanárai iránt és ezen érzelmeit úgy az iskolában, mint annak falain kívül is bizonyítani köteles.

7. Tisztelettel viseltessék minden növendék a hatósági személyek, az egyházi és világi felsőbbség képviselői, az érdemeik által kiváló egyéniségek és általában az idősebbek iránt. E tekintetben legyen mindig udvarias, előzékeny, illedelmes annál is inkább, mivel e tulajdonok a tanuló részéről megkívánt műveltség elengedhetlen követelményei. A köteles tisztelet egyik nyilvánulása lévén a köszöntés, szigorúan meghagyatik a növendékeknek, hogy azokat, kiket megillet, üdvözléssel tisztelni el ne mulasszák. Testületi kivonulások alkalmával azonban elmarad a köszöntés.

8. Egymás iránt szeretettel és becsüléssel tartoznak a növendékek viseltetni és gondosan óvakodni minden olyan tényről, a mely a barátságos együttélés megzavarását okozhatná. Az ide vo-

natkozó netáni sérelmek orvoslása az intézeti előljáróság jogköréhez tartozik. Azért is az esetleges panaszok az osztályfőnök, illetőleg az igazgató elé terjesztendők. Az önbiráskodás, az önhatalmu visszatorlás szigoruan tiltatik.

II. SZAKASZ.

Az iskolára vonatkozó kötelmek.

1. Az intézeti épület és tanterem azon hely lévén, a hol az ifjuság jövő boldogságának alapját veti meg: ott mindaz mellőzendő, a mi e magasztos cél méltóságával ellenkezik.

2. Kötelessége e tekintetben minden növendéknek a meghatározott időben tisztán és illedelmesen öltözködve, a feladatokkal jól elkészülve az intézetben megjelenni; saját tantermébe vonulni és ott esendesen az előadásokra várakozni.

3. Megkivántatik, hogy minden növendék a szükséges, tisztán és rendben tartott könyvekkel, taneszközökkel ellátva jelenjék meg az előadásokra. Az iskolai tankönyveken kívül más könyveket hozni az iskolába, elkobzás terhe mellett tiltatik.

4. Előadások alatt a legnagyobb csendnek, rendnek és figyelemnek kell uralkodnia.

5. A komolyabb tudományok elsajátítása gyakorlati tevékenységet is kívánván, szigoruan megtiltatik a házi vagy iskolai feladatok mástól való csempészése.

6. Az intézet falai között a tantermen kívül is tiltatik a lárma, rendetlenkedés, civódás, veszekedés.

7. A tanítási idő tartama alatt az intézeti épületet elhagyni a bejárat előtt ácsorogni, szigoruan tiltatik.

3. A tantermet elhagyni csak a reggeli második óra után engedtetik meg 10 perczre. Más szünetek alatt a folyósón álldogálni, az udvaron időzni tilos. Hasonlóan megtiltatik a szünetek alatt a tanterem ablakain kinézegetni.

9. Tilos az előadásokra későn jőnni, vagy azokat bármily módon, pl. onélnkül való kimenés, egymás kikopogtatása által stb. háborgatni.

10. Elfogadható ok nélkül egyetlen egy tanórát sem szabad a növendékeknek elmulasztaniok. Az igazolatlan iskola mulasztások nemcsak a bizonyítványban lesznek feltüntetve, hanem befolyással bírnak az erkölcsi viselet jegyére is.

11. Az előre nem látott akadályok miatt történt mulasztását a növendék az iskolában való legelső megjelelenés alkalmával a szülőkötől, vagy szállásadóktól nyert hiteles irat, vagy orvosi bizonyítvány által tartozik az osztályfőnöknel igazolni.

12. Előrelátható akadályoztatás esetében, ha a mulasztás néhány órára, vagy legfeljebb egy napra terjedne — az osztályfőnök-

nél; ha pedig egy napnál hosszabb időre nyulnék az igazgatónál tartozik előre a szülők, vagy azok helyetteseinek írásbeli kérelem alapján az engedélyt kieszközölni.

13. Azon növendék, a ki igazolatlanul — habár megszakításokkal is — annyi órát mulaszt, a mennyi a heti órák összege, a tanintézetből kilépettnek tekintetik.

14. Az iskolai butorokon, a taneszközökön, hangszereken való faragás, rajzolás, vagy azok más módon történő rongálása, a falaknak írás vagy rajzolás által való bemocskolása szigoruan s az okozott kár megtérítésének terhe mellett tiltatik. Ha a tettes ki nem deríthető, a kár megtérítése az egész osztályt terheli.

15. A tanintézetbe való jövetel és annak elhagyása mindig illedelemmel, csendesesen s rendben történjék.

III. SZAKASZ.

Kötelmek az iskolán kívül.

1. Szállást fogadni, vagy a fogadottat elhagyni a szülők vagy helyettesek beleegyezése nélkül nem szabad. A szállás, valamint annak netáni megváltoztatása az igazgatónál és az osztályfőnöknél bejelentendő.

2. Korcsmákban, vendéglőkben lakást vagy ételmezés fogadni szigoruan tiltatik.

3. Ha a szállás, vagy a házigazdák ellen akár a kellő felügyelet hiánya, akár más fontos okok miatt kifogása van az intézetnek, akkor növendék az ily szállást a lehető legrövidebb idő alatt elhagyni, vagy az intézetből távozni tartozik.

4. Október hó 1-től márczius végéig esti 7, a további hónapokban 8 órán tul a szálláson kívül maradni tilos.

5. Korcsmák, vendéglők, továbbá más gyanus és illetlen helyek látogatása, a pénzre való kártyázás szigoruan tiltatik.

6. A színház és táncmulatságok látogatásához minden egyes esetben az igazgató engedélye kívántatik. Ezen engedélyt a növendék az osztályfőnöknél is bejelenteni tartozik.

7. A községből a szorgalmi idő tartama alatt engedély nélkül távozni tilos.

8. Az utcákon csoportosan járkálni, ácsorogni, futkározni, énekelni, füttyölni; a község területén nyilvánosan dohányozni; fegyvereket, sétapálcákat, botokat hordani tilos.

9. Egyleteket, társulatokat alakítani csak a tanárikar beleegyezése, jóváhagyása és felügyelete mellett engedtetik meg.

10. Az iskola körén kívül álló egyletek vagy társulatok tagjai azonban nem lehetnek növendékek.

11. Tiltatik mindennemű jelvények viselése is.

12. Iparosoknál, kereskedőknél, szállásadóknál adósságokat csinálni szigoruan tiltatik.

13. Ruhákat, könyveket, taneszközöket, melyeket a növendék saját használatára kapott, elárusítani, cserébe adni, elzalogosítani; továbbá pénzt kölcsön venni vagy adni, szigoru büntetés terhe mellett tilos.

14. Szigoruan tiltatik, hogy a növendékek mások tulajdonában kárt ejtsenek, vagy azt igaztalan módon elsajátítsák.

15. Általában kötelesek a növendékek oly életet élni, a minőt a vallás tanai parancsolnak és a leendő tanító komoly hivatása megkövetel.

Mindezen törvények, valamint az intézeti előljárátság netáni más rendeleteinek áthágói a tanítóképző-intézetek számára a felsőbb tanhatóságok által megállapított fokozatos büntetésekkel fenyegetnek.

Kelt Csik-Somlyón, 1898. márcz. 26.

Karácsony József s. k.
igazgató.

1465. szám.
1898.

Jóváhagyom és megerősitem.

Károly-Fehérvárt, 1898. márczius 30-án.

† *Gusztáv Károly*, s. k.
erdélyi püspök.

X.

Szükséges tudnivalók.

A csik-somlyói tanítóképző növendékeit az illem és fegyelmi szabályok a szünidő tartama alatt is kötelezvének: bárhol töltsék a szünidőt, köteleztetnek a helybeli plébános uraknak magukat bemutatni, a szent miseáldozaton és vécsernyén megjelenni. július 17-én és augusztus 15-én szentgyónást végezni és az oltáriszentséghez járulni, melynek megtörténtéről és a tanítójelölthöz illő magaviseletről az iskolai év elején bizonyítványt hozni és ezt bemutatni az intézet igazgatóságának kötelesek.

A ki elmulasztja az említett lelkészi bizonyítványt illetékes vagy tartózkodási helyének plébánosától megszerzeni, az intézetbe való visszafogadása komoly akadályokba fog ütközni.

A jövő tanévre való beiratások szeptember 1-én lesznek az intézet igazgatóságánál.

Iskolapénzül minden növendék a beiratás napján előre köteles fizetni 9 frt 50 krt tandíj, értesítő és a felekezeti tanárok nyugdíjalapjának javára. S ezen felül — mint említve volt — a kik az internátusba felvétetnek 7 frtot a jelzett célra és 1 frtot kauczióképen, melyet az év végén vissza kapnak, ha kártérítés esete nem forog fen.

A tanítóképző I. osztályára jelentkező növendékek a következő okmányokkal kötelesek magukat ellátni:

1. Keresztlevéllel, mely szerint 15-ik életévüket betöltötték. (15 éven alul püsp. korengedély válik szükségessé.)

2. Iskolai bizonyítvánnyal, mely szerint a gimnázium IV., reál- vagy polgári iskola IV., osztályát, vagy a felső népiskolát sikerrel elvégezték.

3. Orvosi bizonyítványt, hogy a tanító pályára alkalmasak.

Magántanulóknak az említett 3 okmányon kívül Gróf Majláth Gusztáv Károly, erdélyi püspök ur Ő méltóságához címzett kérelme az igazgatósághoz terjesztendő be.

Szeptember 3-án délután fog a javító vizsga megtartatni.

A magánvizsgákért fizetendő díj az I. osztályban 15 frt, a II. osztályban 17 frt, a III. osztályban 20 frt.

A tanképesítésnél fizetendő díj magántanulók és más intézeteknél végzett tanító-jelöltek fizetnek 20 frtot; rendes tanulók és intézetünknel végzettek 10 frtot; oklevél és bizonyítványért 1 frtot.

Szeptember 4-én 10 órakor „Veni Sante“ és az 1898 – 99 tanév ünnepélyes megnyitása; törvény olvasás.

Az intézetre vonatkozó felvilágosítással mindenkor szives készséggel szolgál: Karácsony József igazgató.

A tanítóképző órarendje.

Nap	Óra	I. év	II. év	III. év
Hétfő	8-9	Karácsony -Nerelés	Bálinth - Hittan	Tima - Történet
	9-10	Karácsony - Magyar	Tima Történet	Lakatos - Mennyiség
	10-11	Sipos Rajz	Korber Hegedű	Sipos - Rajz
	11-12		Tima - Zene	Lakatos - Német
	2-3	Tima - Zene	Karácsony - Módsz.	Lakatos - Alkotmány
Kedd	8-9	Tima - Földrajz	Balló - Magyar	Bálinth - Hittan
	9-10	Lakatos - Mennyiség	Karácsony - Nerelés	Tima - Zene
	10-11	Tima - Zene	Lakatos - Német	Karácsony - Nerelés
	11-12	Lakatos - Német	Tima - Zene	Korber Hegedű
	2-3	Karácsony - Módszer	Lakatos - Természet	Tima - Hegedű
Szerda	8-9	Bálinth - Hittan	Lakatos - Mennyiség	Kassay - Magyar
	9-10	Sipos - Szépirás	Lakatos - Német	Sipos - Szépirás
	10-11	Lakatos - Természet	Karácsony - Módszer	Tima - Zene
	11-12	—	—	—
	2-3	L á s z l ó - T o r n a		
Csütörtök	8-9	Tima - Földrajz	Bálinth - Hittan	Lakatos - Természet.
	9-10	Lakatos - Mennyiség	Karácsony - Gyakorló iskola	
	10-11	Tima - Zene	Sipos - Rajz	Karácsony - Módszer
	11-12	Karácsony - Magyar	Tima - Történet	Lakatos - Gazdaság
	2-3	T i m a - K ö z ö s - é n e k		
Péntek	8-9	Lakatos - Német	Karácsony - Nerelés	Bálinth - Hittan
	9-10	Tima - Zene	Balló - Magyar	Lakatos - Mennyiség
	10-11	Lakatos - Természet	Sipos - Szépirás	Tima - Történet
	11-12	Korber - Hegedű		Lakatos - Német
	2-3	Karácsony - Módszer	Tima - Zene	Lakatos - Vegytan
Szombat	8-9	Bálinth - Hittan	Lakatos - Természet	Karácsony - Nerelés
	9-10	Karácsony - Nerelés	Tima - Történet	Lakatos - Alkotmány
	10-11	Tima - Földrajz	Lakatos - Mennyiség	Kassay - Magyar
	11-12	—	Tima - Zene	Lakatos - Gazdaság
	2-3	—	—	—
Vasárnap	1/3 10-10 Exhortáció.			
	10-12 Szentmishallgatás ; d. 3 órakor vessernye.			

XI. Érdemsorozat.

Érdemjegy és viselet magyarázat:

1 = kitünő, 2 = jeles, 3 = jó, 4 = elégsége.   x = elégtelen.
1 = példás, 2 = dicséretes, 3 = kellő, 4 = szabályszerű, 5 = kevésbé szab.

I. osztály.

A tanuló neve és vallása		Időszak	Viselet	Szorgalom	Hittan	Test-és egészségt.	Módszer tan	Magyarnyelv	Német	Szám tan	Földrajz	Tennészetről	Ének és zenetan	Hegedű	Orgona	Rajz	Szépirás	Testgyakorlat	Általános osztályz.
Balázs		I.	2	2	3	1	1	3	4	3	2	2	3	3	3	3	3	3	3
Gyula		II.	2	3	3	1	2	3	3	3	2	2	4	3	3	2	3	3	3
Bálint		I.	1	2	3	1	1	3	2	2	2	2	2	2	1	3	2	2	2
Sándor		II.	1	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Demes		I.	2	3	3	1	1	3	4	3	2	2	3	4	4	3	4	3	3
Ignác		II.	2	3	2	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3
György		I.	2	2	3	1	1	3	3	2	2	2	3	3	3	2	3	3	3
Gyula		II.	2	2	2	1	1	3	3	2	2	3	1	3	4	2	2	3	2
5 Hadnagy		I.	2	2	4	2	1	3	3	2	2	2	2	2	3	3	4	4	3
Dénes		II.	2	3	2	2	2	3	2	2	3	2	3	4	2	2	3	4	3
Imre		I.	2	3	4	1	2	2	3	2	2	2	2	4	2	3	3	4	3
Sándor		II.	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	3	3	2
Kanabé		I.	1	2	3	1	1	2	3	2	2	2	2	4	2	3	2	2	2
Mihály		II.	1	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2
Király		I.	2	2	4	1	1	3	4	2	2	2	2	4	2	3	3	3	3
István		II.	3	2	2	2	1	4	2	2	3	2	2	2	2	2	3	3	2
Kovács		I.	2	2	3	1	2	3	2	1	2	1	2	4	2	2	2	4	2
Jakab		II.	2	2	2	2	3	3	2	1	2	1	2	3	2	1	2	4	2
10 Nagy		I.	2	2	3	1	2	3	3	2	2	2	3	3	2	3	3	3	3
Tamás		II.	3	3	2	1	2	3	2	2	2	2	3	3	2	2	2	3	2
Salló		I.	1	2	1	1	1	3	3	2	2	1	2	4	2	3	2	3	2
Albert		II.	1	2	1	1	1	2	3	2	2	2	3	4	2	2	2	3	2
Salamon		I.	2	3	2	3	3	4	3	3	2	2	2	3	1	3	3	4	3
Márton		II.	2	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	4	1	2	3	4	3
Szopos		I.	2	3	4	2	2	4	4	3	2	2	3	4	3	3	3	3	3
András		II.	2	2	2	2	2	4	3	3	3	2	3	4	3	2	2	3	3
Veress		I.	2	3	2	1	1	3	3	3	2	2	2	4	2	3	4	3	3
Donát		II.	2	3	1	1	1	2	3	3	2	2	4	4	2	2	3	3	3
15 Veress		I.	2	3	2	1	1	3	3	3	2	2	2	4	2	3	4	3	3
István		II.	2	2	2	1	1	2	3	3	3	2	2	4	2	2	3	3	2

II. osztály.

A tanuló neve és vallása		Időszak	Viselőt	Szorgalom	Hittan	Neveléstan	Módszertan	Magyar	Német	Számítan	Történelem	Természetráaj	Enek és zenetan	Osszhangzattan	Heggedű	Orgona	Rajz	Szépirás	Testgyakorlat	Általános osztályz.
Ambrus	I.	3	2	3	1	2	2	2	2	1	2	2	1	3	4	3	3	4	2	2
Kálmán	II.	3	2	2	1	1	1	2	2	1	2	2	2	3	4	3	2	2	2	2
Ágoston	I.	2	3	3	1	2	3	3	3	2	2	2	3	3	3	2	2	2	2	2
József	II.	3	2	2	1	1	4	4	3	2	2	2	2	2	3	2	1	2	2	2
Bakó	I.	2	3	2	2	3	3	3	3	2	3	3	4	4	4	4	2	3	3	3
Albert	II.	2	3	2	3	3	3	3	3	2	3	2	4	4	4	4	1	2	3	3
Bartalis	I.	3	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3	4	4	5	4	2	2	4	4
Béla	II.	3	3	2	4	3	4	3	3	3	2	3	4	4	4	4	1	2	4	4
5 Bódi	I.	2	2	2	1	1	3	3	1	2	2	2	2	2	4	2	3	2	2	2
Ferencz	II.	2	2	3	1	1	3	2	1	2	2	2	2	2	3	2	2	2	3	3
Bodó	I.	3	3	2	3	2	3	3	2	3	2	3	3	4	3	4	3	2	3	3
János	II.	3	3	3	3	3	4	3	3	2	3	3	3	3	4	3	2	2	3	3
Fülekj	I.	4	4	4	3	3	4	5	4	4	4	4	5	4	4	5	4	4	3	3
Árpád	II.	3	4	2	4	4	4	4	3	4	3	4	4	4	5	4	3	3	4	4
Frink	I.	2	3	4	2	3	4	3	3	3	3	3	3	4	4	4	3	2	3	3
Károly	II.	2	3	2	2	2	4	3	2	2	2	3	4	4	4	4	2	2	3	3
Gábor	I.	4	5	3	2	4	4	4	4	4	3	4	5	4	4	5	2	3	3	3
Ferencz	II.	4	4	3	4	4	4	4	3	4	3	4	4	4	4	4	1	3	3	3
10 Gál	I.	3	3	3	3	3	4	3	3	2	3	1	1	3	1	3	3	2	3	3
Mihály	II.	3	3	3	3	3	4	3	2	3	2	2	1	3	1	2	3	3	3	3
Gáspár	I.	3	3	2	3	4	3	3	3	3	3	4	4	4	3	3	3	2	3	3
Árpád	II.	3	3	4	3	3	4	3	2	3	2	3	2	4	4	2	2	2	3	3
Gáspár	I.	4	5	3	2	3	4	4	4	4	3	4	4	5	5	2	3	3	3	3
Endre	II.	3	3	3	4	3	4	4	3	4	3	3	4	4	4	4	1	2	4	4
György	I.	3	3	3	2	2	3	2	1	2	2	2	2	2	4	2	4	4	2	3
Béla	II.	3	2	2	1	2	3	2	2	2	2	2	2	4	2	3	3	3	3	3
Kovács	I.	3	3	4	1	2	3	4	4	3	3	4	4	3	3	1	3	4	3	3
Béla	II.	3	3	4	1	1	3	4	3	2	2	3	3	3	3	2	1	2	3	3
15 Palavics	I.	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	3	4	4	4	3	2	4	4	4
József	II.	3	3	3	4	4	4	3	3	3	3	3	4	5	4	2	1	4	4	4
Pálosi	I.	3	5	4	2	2	4	4	4	4	4	4	4	2	5	4	3	3	3	3
János	II.	3	2	4	3	4	4	4	3	4	3	4	4	2	4	3	3	4	4	4
Siklódi	I.	4	5	4	3	3	4	3	3	3	3	4	4	3	5	1	3	3	3	3
Péter	II.	3	4	3	3	3	3	3	2	4	2	3	4	3	4	1	2	3	3	4

II. osztály.

A tanuló neve és vallása		Időszak	Viselőt	Szorgalom	Hittan	Neveléstan	Módszertan	Magyar	Német	Számítan	Történelem	Természettan	Ének és zenetan	Osszhangzattan	Hegedű	Orgona	Rajz	Szépíráás	Testgyakorlat	Általános osztályz.
	Simon	I.	3	3	4	2	2	4	3	3	3	3	3	4	4	4	4	3	2	3
	Elek	II.	2	3	3	1	2	4	3	2	2	2	4	3	4	3	2	3	2	4
	Szalló	I.	3	3	2	2	2	4	3	2	3	2	4	4	4	4	3	4	3	3
	Imre	II.	2	3	4	3	3	4	3	2	3	2	4	3	4	3	2	3	3	3
20	Szilveszter	I.	3	4	1	2	1	2	2	2	3	2	3	4	5	4	4	5	2	5
	Dénes	II.	3	2	1	1	1	3	3	2	1	2	3	3	4	4	3	3	3	3
	Szöke	I.	4	5	5	4	3	3	4	4	4	4	3	3	4	4	4	4	3	5
	József	II.	3	5	3	4	4	4	4	3	4	3	3	4	5	3	2	3	4	5
	Tankó	I.	4	2	3	2	1	4	2	1	3	2	2	2	1	1	3	3	3	2
	Péter	II.	3	2	2	1	2	4	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2
	Vágási	I.	3	2	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2	3	1	2	3	2	2
	János	II.	3	2	2	3	1	2	2	1	2	2	2	2	4	1	1	2	3	2
24	Zsögön	I.	2	3	4	1	2	2	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	2	3
	Zoltán	II.	2	3	3	2	2	2	3	3	3	2	2	4	4	4	1	2	3	3

I. osztály, magántanulók.

A tanuló neve												Észrevételek						
	Hittan	Nevelés	Módszer	Tanítási gyak.	Magyar	Német	Számтан	Földrajz	Természetrájz	Enek	Osszhangzattan		Orgona	Rajz	Szépírás	Altalános oszt.	Viselet	Szorgalom
Böjthe Otti	1	1	1	4	3	3	3	3	4	—	3	3	3	1	3	3	3	Eng. 3966/1897. okt. 5.
Kristó Ida	1	3	1	4	3	3	3	1	1	—	3	1	3	1	3	3	3	Eng. 3966/1897. okt. 5.
Megyasszai Anna	1	4	4	4	3	3	1	4	3	—	1	4	4	4	4	3	3	Eng. 4701/1897. nov. 5.
Váncsa Róza	2	1	1	3	3	3	4	1	1	—	1	3	3	1	1	1	1	Eng. 4872/1897. nov. 27

II. osztály.

A tanuló neve												Észrevételek							
	Hittan	Nevelés	Módszer	Tanítási gyak.	Magyar	Német	Számтан	Történet	Természetrájz	Enek	Osszhangzattan		Orgona	Rajz	Szépírás	Hegedű	Altalános oszt.	Viselet	Szorgalom
Fötvös László	5	5	5	5	5	3	4	4	3	5	4	4	3	3	5	5	3	4	Eng. 4490/1897. nov. 5.
László Bertha	3	5	4	4	4	4	3	3	3	4	4	4	3	3	—	5	1	3	Eng. 1085/1898. márcz. 14
Szabó Emma	1	3	3	4	3	4	4	2	3	2	3	1	2	—	4	1	3	3	Eng. 4018/1896. okt. 25.

III. osztály magántanulók.

A tanuló neve és vallása	Viselet	Szorgalom	Hittan	Nevelés	Módszertan	Tan. gyakorl.	Magyar	Német	Mértan	Történelem	Alkotmányt.	Természet és vegyt.	Gazdaságt.	Ének és zenetan	Összhangzatt.	Hegedű	Orgona	Rajz	Szépíráás	Testgyakorlás	Általános oszt.	Miniszteri, illetve püsp. eng. száma és kelte
Demeter Berta*	2	3	4	3	—	4	1	3	4	3	2	3	3	3	4	4	—	3	3	—	3	2088/1897. máj. 21.
Tréfán Leonard**	2	3	2	3	4	3	3	3	2	1	3	3	3	3	4	1	3	3	3	4	3	1283/1896. ápr. 14.
Vida Irma**	2	3	2	2	3	3	3	1	2	1	2	3	3	3	—	2	—	3	3	—	2	2999/1896. aug. 21.
Zsögön Emilia*	2	3	3	3	—	4	1	3	4	3	2	3	3	3	4	—	4	3	3	—	3	3068/1897. aug. 14.

* az 1 csillaggal jelöltek 1897. szept. 18-án, ** a 2 csillaggal jelöltek 1898. jan. 31-én tettek vizsgát.

III. osztály.

A tanuló neve	Hittan	Nevelés	Módszert.	Tan. gyak.	Magyar	Német	Mértan	Magyarok története	Alkotmány	Természett.	Vegytan	Gazdaságt.	Ének	Összhangzatt.	Orgona	Rajz	Szépíráás	Általános oszt	Viselet	Észrevételek
Biró Mária	2	3	2	4	3	3	3	2	3	3	3	2	2	4	2	3	3	3	2	Eng. 4212/1897. okt. 14.
Gereöffi Jolán	3	2	1	3	2	3	3	2	4	2	3	2	4	4	4	1	1	3	2	Eng. 3666/1897. szept. 15.
Hozó Anna	2	2	2	3	3	3	3	2	2	2	2	2	3	4	4	1	2	3	2	Eng. 4212/1897. okt. 15.
Karácsony Erzsí	2	1	1	4	3	3	3	2	3	3	2	2	3	4	4	3	2	3	2	Eng. 4212/1897. okt. 19.
5 Vinternicz Irma	1	1	2	4	2	3	3	2	2	3	3	3	1	4	3	2	3	3	2	Eng. 4212/1897. okt. 19.

XII. Tanképesítés.

Az 1897/98. tanév végén tanképesítőre jelentkeztek és tanítói oklevelet kaptak a következő gyakorló tanítók :

A tanítójelölt neve	Hittan	Neveléstan	Módszertan	Magyar nyelv	Német nyelv	Alkotmánytan	Történelem	Földrajz	Gazdaságtan	Természetrajz	Természet és vegytan	Számítan	Mértan	Rajz	Szépíráás	Enek	Összhangzattan	Orgona, zongora	Hegedű	Testgyakorlat	Gyak. tanítás	Általános osztályz.	Milyen nyelvtől iskolára	Magaviselet	Jegyzet
Balázs Béla	4	4	4	3	3	4	4	3	4	4	4	4	4	1	1	3	4	4	4	3	4	4			
Bajkó Máté	3	4	4	4	4	4	3	4	3	4	4	4	4	3	3	3	4	3	3	3	4	4			
Benke Lajos *	4	4	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	4	3	3	3	4	4			
Elekes István *	4	3	4	4	3	4	3	3	3	4	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	4	4			
5 Feigl Miksa	5	5	5	4	4	4	3	4	3	3	4	3	3	3	3	3	4	4	3	3	4	5			
Fancsali Áron *	4	3	4	3	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	4	4	3	4	3	4	4			
Gál Imre *	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	3	4	3			
Jánossy Lázár	4	4	4	5	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	4	4	5	4	4	5			
Ladó János *	1	2	3	2	3	1	1	3	2	3	3	2	3	4	1	2	3	1	2	3	3	2			
10 Miklós Antal	3	4	3	4	4	4	4	4	3	4	4	4	4	3	3	3	4	4	3	4	4	4			
Pandur György	4	4	4	4	4	3	4	3	4	4	4	4	4	3	3	3	4	3	4	2	4	4			
Pálosi János	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	4	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4			
Tréfán Leonárd	3	4	4	4	3	4	4	4	4	3	3	4	4	4	4	3	4	2	1	4	4	4			
Váradai Alajos	4	4	4	4	4	4	4	5	3	4	4	4	4	2	2	3	4	4	5	3	3	5			
15 Vida Irma	2	2	3	3	3	3	2	3	4	4	3	3	4	4	2	2	2	—	1	—	3	3			
Zsögön Emilia	2	3	4	3	3	3	3	3	4	4	4	3	3	3	2	2	4	4	—	—	4	3			

2109/1898. máj. 26.

ismétlő

1283/1896. ápr. 19.

2999/1896. aug. 21.

3068/1896. ápr. 19.

Kántori oklevelet nyertek 1. Baka László — jeles. 2. Both Mihály — jó. 3. Lázár Pál — jó.
 Jegyzet: a * jelzettek kántori oklevelet is nyertek.

Püspöki látogatás a tanítóképzőben.

Május 27-én tanítóképzőnk azon magas kitüntetésben részesült, hogy Gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök ur, tanítóképzőnk fentartója, Csik-Somlyóra való megérkezése után néhány perczczel meglátogatta intézetünket. Az osztályokon egyen-egyenként az atya szeretetével kérlelőködvé haladott végig; a III-ik osztályban a növendékek elő-előadták Ő Méltósága tiszteletére a „Czelli bucsu” melódrámát; Zsögön Zoltán érzelmeteljes költeményével üdvözölte növendéktársai nevében a fópásztori vendéget; Lakatos Izra pedig a tanári kar örömet tolmácsolta. A rögtönzött kis ünnepély után a püspök ur ekkép szólott a tanítóképző növendékeihez: Isten tudja csak, én kifejezni nem tudom, mit érez szívem, mikor titeket kedves fiam megláttalak és meghallgatálak; bennetek van minden reményem egyházam és hazam dicsőségére stb.

A püspök szavai ájtárták lelkünket, a hatás, az emlékezet a boldog pillanatokra örökre édes marad.

Ezután a tanítóképző hálótermeit, berendezését vette gondos megtekintés alá a Gróf püspök, kinek ezen érdeklődése arra enged következtetni, hogy az eddigi jótéteményei mellett tanítóképzőnk az ohajtott nivora fog emeltetni, hogy kettős odaadással ismertesse el valamennyi hazai intézetek között a tanítóképzőnek a nevelésügy terén vallási és hazafui legnagyobb missióját.

122